

EĞİTİMDE OKUL KÜTÜPHANELERİ: TÜRKİYE’DE DURUM

Erol YILMAZ*

Öz: Okul kütüphaneleri, bünyesinde yer aldığı öğretim kurumunun eğitim ve öğretim faaliyetlerini desteklemek için gerekli her türlü bilgi kaynağını sağlayan, düzenleyen ve etkin bir şekilde hizmete sunan bilgi merkezleridir.

Öğrencileri sorumlu vatandaşlar olarak yaşama hazırlayan okulların temel yardımcısı olan, onları yaşam boyu öğrenme becerisiyle donatan ve hayal güçlerini geliştiren bu kütüphanelerin eğitim-öğretim sistemi içerisindeki tartışılmaz yerleri gelişmiş ülkelerde uzun yıllar önce kabul edilmiş; ülkemizde de bu yönde cumhuriyetin ilk dönemleriyle birlikte çalışmalar başlatılmıştır.

Bu çalışmaların birinde, ülkemize davet edilerek Aralık 1951 – Mart 1952 tarihleri arasında dört ay süreyle ülkemizin çeşitli kütüphanelerini inceleyen ve hazırladığı raporu Milli Eğitim Bakanlığı’na sunan Dr. Lawrence S. Thompson, raporunda; genelde kütüphanelerin özel olarak da okul kütüphanelerinin demokratik yaşam bağlamındaki rollerine aşağıdaki sözleriyle vurgu yapmış ve bu anlamda okul kütüphanelerinin eğitim sistemi içerisindeki vazgeçilmezliğini açıkça ortaya koymuştur:

“Kütüphaneler için tahsis edilecek para miktarını artırmağa teşebbüs bakımından raporunun şu noktasına kadar muhafazakâr bir yol tuttuğumu herhalde gözden kaçırmamışsınızdır. Ama, şimdi, çocuk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri ve halk kütüphaneleri bahsinde devlet bütçesinde elde edebileceğiniz her kuruşun önemini belirtmek isterim. Zira demokrasi savaşı burada kazanılacaktır. Şayet yeni nesli okuyan bir nesil, yani objektif olaylar üzerinde karar verebilen erkek ve kadın nesli olarak yetiştirmeyecek olursanız, dünyanın en kudretli ordusu dahi otuz sene gibi kısa bir zamanda Türkiye’nin yaratmış olduğu büyük demokrasiyi koruyamaz.”

Diğer bir çalışma, Kolombiya Üniversitesi Profesörlerinden eğitimci John Dewey tarafından gerçekleştirilmiş; Milli Eğitim Bakanlığı’nın daveti üzerine 1924 yılında ülkemize gelen ve incelemelerde bulunan Dewey çalışması sonrasında Bakanlığa sunduğu raporunda; *“Her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı, her binanın inşasından evvel plân yapılırken kütüphane salonu düşünülmelidir.”* şeklinde okul kütüphanesinin eğitim – öğretim faaliyetleri bağlamında okullardaki başka bir şekilde doldurulamayacak olan yerine vurgu yapmıştır.

Son derece değerli bir başka çalışma ise, 1951 yılında ülkemize gelerek köy ilkokulları hakkında bir rapor hazırlamış olan Florida Üniversitesi Eğitim Koleji İlköğretim Bölümü Başkanı olan Prof. Dr. Kate V. Wofford tarafından gerçekleştirilmiştir.

Profesör Wofford’un okul ziyaretlerinin birinde söylediği aşağıdaki sözler, **“okul – eğitim – kütüphane”** ilişkisi ve okul kütüphaneleri bağlamında ülkemizin en üst düzey yöneticisinden Milli Eğitim Sistemimizin her kademesindeki ilgililere kadar herkesin tekrar tekrar okuması gereken önem ve değerdedir:

* Doç. Dr.; Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi, Araştırma Hizmetleri Başkanlığı

*“Bana okulunuzdan bahsediyorsunuz, öğretmenlerinizin iyi birer öğretici ve bilgili kimseler olduğunu söylemek istiyorsunuz ve öğrencilerin kendilerine verilen vazifeleri iyi yaptıklarından, okulun senede bilmem şu kadar mezun verdiğini rakam ve istatistiklere dayanarak izah etmeye çalışıyorsunuz. **Bütün bunların doğru olduğuna inanabilmem için bana okulunuzun haftalık ders programını verin, beni kütüphanenize götürün. Eğer okul kütüphanesinin çalışma programı okul programını tamamlıyorsa, kütüphaneciniz okul programına vakıfsa, okutmayı bilen bir kimse ise, haftalık çalışma programının başarılı bir şekilde tatbik edilmesi için öğretmen, kütüphaneci ve öğrenciler müştereken çalışmasını biliyorlarsa işte o zaman söylediklerinizi değerlendirir ve inanırım.**”*

Aynı durumla ilgili olarak, Türk Kütüphaneciliği’nin ilk profesörü olan “hocaların hocası” unvanlı Prof. Dr. Osman Ersoy ise, şu düşünceleri dile getirmektedir:

*“Okul kütüphaneleri, eğitim ve öğretimin bölünmez bir unsuru olmasına rağmen, kütüphane türleri içinde bunun kadar ihmal ettiğimiz bir kütüphane çeşidini hatırlamıyorum. **Kütüphanesiz bir eğitim düşünemiyorsak, gerçekte, eğitimi ciddiye almıyoruz demektir.**”*

Okul kütüphanelerinin eğitim sistemleri içerisindeki yeri ve önemine ilişkin olarak Türk Milli Eğitim Sistemi’nin en üst yöneticisi olan Sayın Milli Eğitim Bakanı’nın 46. Kütüphane Haftası bağlamında yaptığı konuşmada dile getirdiği aşağıdaki sözleri ise, çözüm noktasında umut taşınmasının temel etkeni sayılabilecek türdendir:

Bakanlığımız, Uluslararası Kütüphane Birlikleri Federasyonu (IFLA)/ UNESCO Okul Kütüphaneleri Manifestosu ışığında ülkemizdeki okul kütüphanelerinin geliştirilmesi için çalışmalarını sürdürmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, kitap okuma sevgisinin ilk nüvelerinin yeşerdiği okullarda kütüphane sayısının da artması, okul kütüphaneleri kapasitelerinin güçlendirilmesi için çalışmalarına aralıksız devam etmektedir.”

1. TANIM:

Kütüphane türleri içerisinde son derece önemli bir yeri bulunan okul kütüphanesinin tanımlanmasına yönelik çeşitli yaklaşımlar sözkonusudur.

Bununla birlikte bu yaklaşımların hemen tamamında kütüphane-eğitim ilişkisine ve okul kütüphanesinin yakın planda örgün eğitim, uzun vadede ise yaygın eğitime katkı vererek ekonomik anlamda güçlü, demokratik anlamda ise gelişmiş bir devlet ve toplum inşasında ne denli önemli olduğuna değinilmektedir.

Ülkemiz kütüphaneciliğinde çeşitli statülerde görev yapan ve temel çalışma alanları okul kütüphaneleri/ okul kütüphaneciliği olan Kütüphanecilik/ Bilgi ve Belge Yönetimi uzmanlarının yaptığı okul kütüphanesi tanımlarından bazıları şunlardır:

- 📖 Okul kütüphanesi, okullardaki öğretim ve eğitim çalışmalarını desteklemek, ders programlarının gerçekleştirilmesine ve her türden yayınlara öğrencilerin bilgi, eğitim ve kültür düzeylerini yükseltmeye yardımcı olmakla görevli kültür ve hizmet kurumlarıdır (Soysal, 1969a: 11).
- 📖 Okul kütüphaneleri, içinde bulunduğu okulun eğitim ve öğretim amaçlarına ulaşabilmesine yardımcı olacak her türlü kütüphane materyalini toplayan, düzenleyen ve öğretmen ile öğrencinin, gerekirse çevre halkının da hizmetine sunan kuruluşlardır (Aksakal, 1983: 108).
- 📖 İlk ve orta öğretim okullarında, ders programlarını desteklemek, öğrencilerin bireysel okuma gereksinimlerine yanıt vermek, okuma alışkanlığı yaratmak ve kökleştirmek, kitabı ve kütüphaneyi kullanmayı öğretmek, kütüphane yaşantısının getireceği olanaklardan yararlanarak toplumsal davranışları güçlendirmeye katkıda bulunmak amacıyla meydana getirilen kütüphanelere “okul kütüphaneleri” diyoruz (Baysal, 1989: 79).
- 📖 Okul kütüphaneleri; eğitim ve öğretim için gerekli her türlü bilgi kaynağını toplayan, düzenleyen, hizmetleri ile parçası bulunduğu öğretim kademesinin amaçlarının gerçekleşmesine dinamik bir şekilde katılan ve çağın gereksinimlerine uygun olarak gelişen toplumsal kurumlardır (Önal, 1994: 89; Önal, 1997: 89).
- 📖 Okul kütüphanesi, ilkokul ile her düzey ve türdeki orta dereceli öğretim kuruluşunda oluşan; gerek eğitimin temel ilke ve amaçları gerekse okulun özel olarak yöneldiği amaçların gerçekleşmesine yardımcı; Okul eğitiminin önce fırsat eşitliği içinde bütünlük ve gelişen bir içerik kazanarak yürümesi, sonra da eğitimin yaşam boyu sürecek bir kişisel etkinliğe dönüşmesini sağlamakla yükümlü hizmet birimidir (Soysal, 1998: 181).
- 📖 Okul kütüphanesi, içinde bulunduğu okulun, genellikle öğrenci, veli ve personeline hizmet veren; kullanıcılarına göre derme ve hizmet geliştiren; dermeyi kütüphanecilik standartlarına ve Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'ne göre düzenleyen ve eğitimi desteklemeyi amaçlayan kütüphanedir (Cevizbaş, 2003: 387).

Bu tanımlardan hareketle kısaca tanımlanacak olursa;

okul kütüphaneleri, bünyesinde yer aldığı öğretim kurumunun eğitim ve öğretim faaliyetlerini desteklemek için gerekli her türlü bilgi kaynağını (basılı, görsel-ışitsel vs.) sağlayan, düzenleyen ve etkin bir şekilde hizmete sunan bilgi merkezleridir.

2. MİSYON, AMAÇ VE GÖREVLER:

IFLA* / UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi’nde (Bildirge) okul kütüphanesinin misyonuna dair; “*okul kütüphanesi günümüzün bilgiyi temel alan toplumunda başarılı hizmetlerin verilmesi için esas olan bilgi ve düşünceleri kapsar. Okul kütüphanesi, öğrencilerin sorumlu vatandaşlar olarak yaşamalarını sağlarken, onları yaşam boyu öğrenme becerisiyle donatır ve hayal güçlerini geliştirir.*” (<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>) şeklinde bir açıklama yer almaktadır.

Akademik çalışmalarını okul kütüphanesi konusunda yoğunlaştırmış olan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. İnci Önal (1992: 64-66)’ın onbeş maddede topladığı okul kütüphanesi amaçları içinde ilk sırada “gençliğin özelliklerine uygun olarak, gereksinim duydukları bilgiye seçme, erişme, analizleme, değerlendirme ve sentezleme yöntemlerini öğretmek” maddesine yer almaktadır.

Bir başka uzman öğretim üyesi Prof. Dr. Jale Baysal ise, okul kütüphanelerinin amaçlarını şu şekilde açıklamaktadır (1989: 79):

- 📖 İlk ve orta öğretim okullarında ders programlarını desteklemek,
- 📖 Öğrencilerin bireysel okuma gereksinimlerine yanıt vermek,
- 📖 Onlarda okuma alışkanlığı yaratmak ve kökleştirmek,
- 📖 Kitabı ve kütüphaneyi kullanmayı öğretmek,
- 📖 Kütüphane yaşantısının getireceği olanaklardan yararlanarak toplumsal davranışları güçlendirmeye katkıda bulunmak.

Okul kütüphanesinin amaçları, aşağıdaki görüldüğü üzere, Bildirge’de de net bir şekilde açıklanmaktadır (<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>):

Okul Kütüphanesi eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Aşağıdakiler okuryazarlığın, bilgi okuryazarlığının, öğretimin, öğrenmenin ve kültürel gelişimin temeli olarak, okul kütüphanesi hizmetlerinin özünü temsil eder:

- 📖 Okulun görevleriyle birlikte öğretim programında belirtilen eğitimsel amaçları desteklemek ve ilerletmek;
- 📖 Çocuklarda okuma, öğrenme, yaşamları boyunca kütüphane kullanma alışkanlığını ve zevkini geliştirmek ve sürdürmek;
- 📖 Bilgi edinme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturacak fırsatlar sunmak;
- 📖 Toplumdaki iletişim yöntemlerine duyarlı olarak yapıya, biçime veya ortama bakılmaksızın bilgiyi değerlendirmeleri ve kullanmaları için bütün öğrencileri eğiterek beceri kazanmalarını desteklemek;
- 📖 Yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel kaynaklara erişimi sağlayarak kullanıcıların farklı görüşleri, deneyimleri ve düşünceleri üretebilmelerinde gerekli olanakları tanımak;
- 📖 Sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetler düzenlemek;
- 📖 Okulun görevlerini başarıyla yerine getirmesi için öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve velilerle birlikte çalışmak;
- 📖 Etkin ve sorumlu vatandaş olarak demokrasiye katılmak için düşünce ve bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetmek;
- 📖 Okul kütüphanesinin kaynaklarını, hizmetlerini ve okumanın gerekliliğini okulun tamamına ve ilgili olabilecek herkese anlatmak.

* International Federation of Library Associations and Institutions / Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu

◆ Erol Yılmaz

Sözkonusu Bildirge’de “Okul Kütüphanesinin Görevleri” ise, aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>):

- 📖 Okul kütüphanesi, okuldaki bütün bireylerin her türlü biçim ve araçlardaki bilginin etkin kullanıcıları ve eleştirel düşüncülerini olmasını sağlayan öğrenim hizmetlerini, kitapları ve kaynakları sunar. Okul kütüphaneleri daha geniş kütüphanelere ve bilgi ağlarına UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi’ndeki ilkeler uyarınca bağlıdır.
- 📖 Kütüphane personeli edebi kaynaklardan belgelere, basılı kaynaklardan elektronik kaynaklara, hem bulunan yerdeki hem de uzaktaki kitapların ve diğer bilgi kaynaklarının kullanılmasını teşvik eder. Bilgi kaynakları ders kitaplarını, öğretici kaynakları ve öğretim yöntemlerini tamamlar ve zenginleştirir.
- 📖 Kütüphaneciler ve öğretmenler birlikte çalıştıklarında, öğrencilerin okuryazarlık, okuma, öğrenme, sorun çözme, bilgi ve iletişim teknolojileriyle ilgili yetenek düzeylerinin daha yükseldiği kanıtlanmıştır.
- 📖 Okul kütüphanesi hizmetleri okul topluluğunun tüm üyelerine yaş, ırk, cins, dil, din, milliyet, meslek veya sosyal durum gözönünde bulundurulmaksızın eşit olarak sağlanmalıdır. Kütüphane hizmetlerini ve bilgi kaynaklarını kullanamayacak durumda olanlara özel hizmetler ve bilgi kaynakları sunulmalıdır.
- 📖 Hizmetlere ve dermeye erişim Birleşmiş Milletler İnsan Hakları ve Özgürlükleri Evrensel Bildirgesi’ne dayanmalı ve herhangi bir biçimde ideolojik, politik ve dini sansürlere ya da ticari baskılara konu edilmemelidir.

Amaç maddelerinin hemen sonunda ise, şu son derece önemli açıklama yer almaktadır (<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>):

“Okul kütüphanesi bu görevleri politika ve hizmetler geliştirerek, kaynakları seçip elde ederek, uygun bilgi kaynaklarına fiziksel ve düşünsel erişim sağlayarak, eğitimsel olanaklar sunarak ve eğitilmiş personel çalıştırarak yerine getirir.”

3. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN GEREĞİ VE ÖNEMİNE İLİŞKİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME:

Bireyin eğitiminden sorumlu olarak toplumun amaçlarını bireysel isteklerle bütünleştirip, eğitim programlarıyla ulaşılması gereken hedefler haline getirerek nitelikli bireyler yetiştirmekle sorumlu sosyal kurum ‘okul’dur (Önal, 2001: 173).

Bir başka ifadeyle, 14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde de tanımlanmış olan, “..... *hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişileri*” yetiştirecek temel kurumlardan biri ilk ve orta dereceli okullardır. Kimi temel bilgiler öncelikle aile ve devamında okul öncesi öğrenim kurumlarında kazanılsa da, sıralanan özellikleri kazanmış bireyler ilk ve orta dereceli öğrenim kademelerinde aldıkları eğitim ve öğretim desteğiyle; okuyan, araştıran, sorgulayan, yorumlayabilen ve kazanımlarıyla ülkenin ekonomik ve demokratik varlığına katkıda bulunan bireyler olarak yetişmektedirler.

Bunun içindir ki, sözkonusu eğitim ve öğretim aşamalarında ana kurum olan okulların çok yönlü olarak güçlü, donanımlı ve modern özellikleri ihtiva eder biçimde yapılanmaları

gerekmektedir. Böylesine güçlü bir okul yapısının oluşturulmasında çeşitli gereksinimlerin yanında kütüphane biriminin de güçlü bir şekilde oluşturulmuş olması gerekmektedir.

Gelişmiş ülkelerde bir eğitim kurumunun değeri, tamamen sahip bulunduğu kütüphanenin hizmet derecesiyle ölçülmektedir. İyi bir eğitim sistemi kütüphaneden sürekli yararlanmayı gerektirir. Modern eğitim sistemini, ya da aktif sistemi, kütüphaneye gereksinim duyulmadan veya fazla gereksinim duymadan uygulamak mümkün değildir (Üstün, 1983: 105).

Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarında tanımlanan bireyin yetiştirilmesinde araştırmanın, bilgi’nin, dolayısıyla kitabın, diğer bilgi kaynaklarının ve kütüphanenin önemi açıkça kendisini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, her tür bilgi kaynağının, bilgi’nin ve dolayısıyla kütüphanenin olmadığı bir sistem içerisinde hedeflere kolaylıkla ulaşılamayacağı açıktır.

Bu noktada öne çıkan kütüphane türü olarak **okul kütüphaneleri**, çağdaş eğitimde önemli bir yeri olan iletişim kurumlarıdır. Yapıları gereği “**kütüphaneci - bilgi kaynakları - kullanıcı**” arasında gelişen iletişim sürecini hızlı, etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirmeye çalışırlar. Öğrencilerin hayatlarında, anadillerini daha iyi öğrenmelerini sağlayıcı; araştırma becerilerini, kültürel ve sosyal özelliklerini geliştirici bir rol oynarlar. Bu sayede toplumun yaşam boyu öğrenme etkinliği bilincini kazanmış bireylerle daha da gelişmesine katkıda bulunurlar (Sert, 2007: 135).

Öğretimin okullarla sınırlı olmadığı, “yaşam boyu öğrenme” ve “öğrenmeyi öğrenme”nin zorunlu hale geldiği günümüzde, bilgiye erişim becerilerine sahip olmak; iş, okul ve günlük yaşamda başarıyı ve mutluluğu beraberinde getirecektir. Bilgiye erişim becerilerinin kazandırılmasında kütüphanelerin önemi yaşamsaldır. Bireyin eğitim sürecinde genellikle kütüphane ile tanıştığı ilk yerin okul kütüphaneleri olduğu düşünüldüğünde de bu önem daha iyi anlaşılacaktır (Cevizbaş, 2003: 388-389).

Bugünün* okul kütüphanesi, sadece öğretimin lüzum gösterdiği çeşitli materyalleri toplayıp organize eden teknik bir kuruluş değil, gerçekleştirdiği çeşitli fonksiyonlarla ders programını zenginleştiren, öğrenciye bağımsız olarak yahut gruplar halinde çalışma ve araştırma imkanı sağlayan, bireysel farklardan doğan ihtiyaçları karşılayan, boş zamanları değerlendiren, karakterleri eğiten ve sosyal davranışları oluşturan organik bir bütündür (Soysal, 1969a: 116).

Bu görüşleri günümüzden yaklaşık yarım asır önce dile getirmiş olan Soysal, devamla, aslında bugün de çok farklı olmayan bir durumla, o dönemde ilk ve orta öğretim kurumlarımızda varlığından söz edilen kütüphanelerin gerçekte işlemez halde olduğuna işaret ederek, bu kütüphanelerin hizmetin öngördüğü asgari şartlardan yoksun olduklarını, ancak bu durumu sadece imkansızlıkla açıklamaya çalışmanın yanlış olacağını, **çünkü asıl problemin “kütüphanenin, eğitim sistemi içinde önce bir kavram olarak değerlendirilmesi” olduğunu** (1969a: 116), diğer bir ifadeyle, **eğitim sistemin içerisinde kütüphane algısının yerli yerince olmadığını** belirtmektedir.

Bu yanlış algının boyutuyla ilgili olarak, Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) Genel Başkanı tarafından, bu alanın ülkemizdeki ilk eserlerinden biri olan, **Türkiye’de Okul Kütüphanesi** isimli eserin (Soysal, 1969b) önsözünde dile getirilen aşağıdaki görüşler çok çarpıcıdır:

“Okul kütüphaneleri meselesi, üzerinde pek az durulan -hatta hiç durulmayan- eğitim meselelerimizden biridir. Nedendir bilinmez; eğitimcilerimiz okul kütüphanesinin eğitim ve öğretimdeki yer, değer ve önemini anlamaz, daha doğrusu umursamaz görünüyorlar. Kütüphanenin imkan ve kaynakları ile desteklenmeyen bir eğitim ve öğretimin, uygulanan metod ne olursa olsun, başarısız kalacağı gerçeği bir türlü anlaşılacak istenmiyor..... Okul kütüphanelerimizin bugünkü durumu ancak ‘yürekler acısı’ deyimi ile nitelendirilebilir.”

* Bu görüşlerin dile getirildiği yıl 1960’ların sonları, bir başka deyişle, günümüzden yaklaşık 50 yıl öncesidir.

◆ Erol Yılmaz

Aynı durumla ilgili olarak, Türk Kütüphaneciliği'nin ilk profesörü olan "hocaların hocası" unvanlı Prof. Dr. Osman Ersoy, çok önemli bir eser olan **Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi** adlı kitabın (Soysal, 1969a) önsözüne şunları yazmıştır:

"Okul kütüphaneleri, eğitim ve öğretimin bölünmez bir unsuru olmasına rağmen, kütüphane türleri içinde bunun kadar ihmal ettiğimiz bir kütüphane çeşidini hatırlamıyorum. Kütüphanesiz bir eğitim düşünemiliyorsak, gerçekte, eğitimi ciddiye almıyoruz demektir."

Oysa okul kütüphanelerin eğitim sistemi içerisindeki yeri, önemi ve vazgeçilmezliği konusu gelişmiş ülkelerde çok uzun yıllar önce değerlendirilmiş ve eğitim-öğretim sistemleri içerisindeki yerini ararak gündem maddesi olmaktan çıkmıştır.

Örnek olarak belirtilecek olursa, 1900 yılından önce Amerika'da ve birçok Avrupa ülkesinde okul kütüphanelerine olan ihtiyaç uzun tartışmalara yol açmış ve bir grup okul kütüphanelerinin lüzumsuzluğunu savunmuş; fakat aynı tarihlerde Amerika Birleşik Devletleri'nin New York eyaleti okulda kütüphanesiz öğretim yapılamayacağı neticesine vararak okul kütüphaneleri hakkında bir de kanun hazırlanmıştır (Göndem ve Alaylıoğlu, 1954: 15).

Buna karşın ülkemizde bugün dahi hem eğitim ve kültür hem de Kütüphanecilik sistemimiz bağlamında çok büyük ve etki alanı geniş bir problem olarak gündemdeki yerini korumaktadır.

Türk Kütüphaneciliği'nin öncülerinden olan ve kütüphanecilik felsefesi ile okul kütüphaneleri konularında çalışmalar yapmış bulunan emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Özer Soysal, daha 1960'lı yıllarda Amerika'dayken yazdığı yazılardan birinde şunları söylemektedir:

Kütüphanecilik meselelerimiz, bugüne kadar, toplumumuzun üzerine nadiren eğildiği konulardan birisi olarak kalmıştır. Kütüphanelerin dar anlamda eğitim, geniş anlamda topyekün kalkınma hareketi içindeki yerini henüz idrâk etmiş değiliz. Uygarlığın manevî kaynağı durumunda olan bu kuruluşların anlam ve fonksiyonları üzerine, yeni bir sosyal düzene girme çabası gösterdiğimiz bu günlerde artık dikkatle eğilmek zorundayız. Bu, gerçek bir sorumluluk ve memleket görevidir (Soysal, 1964: 4).

Profesör Soysal, 1960'larda yazdığı bu yazısında, o tarihlerde Amerika'da yazılmış olan, **'Kütüphanesiz Okullar - Millî Utancımız'** başlıklı bir rapora* işaret ederek, ilkokul kütüphanelerini ilgilendiren raporun, bu alanda genellikle büyük gelişmeler kaydetmiş olan Amerika Birleşik Devletleri'nde geniş tepki uyandırdığını ifade etmektedir (Soysal, 1964: 4).

Soysal'ın belirttiğine göre (1964: 5), okul kütüphanelerinin önemine ilişkin olarak raporda şu görüşler ifade edilmektedir:

Kütüphanesiz okul, yarım bırakılmış bir okuldur. Bu gerçeğe rağmen ilkokulların %60'ında, ki bunlara 10 milyon öğrenci devam etmektedir, kütüphane mevcut değildir. Yine bu okulların %84'ünde kütüphaneci yoktur. Bu, millî bir utanç sebebidir. Öğrencilere, kullanacakları okul kütüphaneleri ve kendilerine rehberlik edecek kütüphaneciler temin etmedikçe onların gerek iyi ve zevk duyarak okuma gerekse anlayış kabiliyetleri ile gerçekten ilgilendiğimizi söyleyebilir miyiz? İlkokul devresi, bireyin okumaya karşı bir hayat boyu devam edecek alışkanlık ve davranışlarının geliştirildiği ve hemen hemen bütün çocukların okumayı veya kendilerine bir şeyler okunmasını istedikleri çağdır. Ancak bu doğal arzu, eğer okuma faaliyeti sadece rutin bir sınıf hareketi halinde kalır; okul, öğrencideki arzuyu bir tatmin ve keşif seyahati haline getirecek kütüphanelerden mahrum bırakılırsa kırılabilir ve ölebilir.

* Keppel, Francis. (November 1964). "Schools without libraries: Our national disgrace". **McCalls Magazine**.

Profesör Soysal’ın “Okul – Eğitim – Kütüphane” üçlüsü arasındaki ilişkinin önemi bağlamında aşağıdaki görüşlerini kaleme aldığı tarih ise günümüzden tam 43 yıl öncesidir (Soysal, 1967: 231-239):

“Okulla kütüphane arasındaki münasebet, bu kuruluşların tabiatındaki özelliklerden doğar. Görev yönünden bir değerlendirme yapılırsa, okulun ilk fonksiyonunun, bilginin nakli olduğu görülür. Buna karşılık kütüphaneler, bilginin durak ve dağılım yerleridir. Şu halde, okulun kütüphane ile sürekli bir işbirliği halinde olması için ortada çok tabii ve o ölçüde kuvvetli bir sebep bulunuyor.”

“Eğitimle kütüphaneyi bir araya getiren, şüphesiz ki, sadece okuma ihtiyacı ve bunun sonucu olarak okulun çeşitli bilgi kaynaklarına sahip olması gereği değildir. Eğitim anlayışının özellikle son yüzyıl içinde kaydettiği gelişim ve bugün ulaşılmış olduğu merhalede ortaya çıkan diğer şartların da bu yakınlaşmayı kaçınılmaz hale getirdiği görülüyor.”

“Öğretimde hareket noktası birey, yani öğrencinin ilgi ve yetenekleri olduğuna göre, okul, öğrenci külesinin ihtiyaçlarını karşılayıp alâkalarını geliştirecek çeşit ve miktarda materyale sahip olmalı ve bunları organize halde tutmalıdır. Şu halde, bugünkü eğitimi karakterize eden kavram ve tecrübelerin ışığı altında, okul kütüphanesinden beklenen görevler şu noktalarda toplanabilir: eğitimin yöneldiği amaçları gerçekleştirecek materyallere sahip olmak; bu amaçlara uygun hizmetler vermek ve hedefe ulaşma çabasına dinamik şekilde katılmak.”

“Okuma, araştırma – müracaat ve bir öğretim merkezi olarak gerçekleştirdiği fonksiyonlar sebebiyle modern eğitimin en fazla ihtiyaç duyduğu kuruluşlardan birisi haline gelen okul kütüphanesinin bu büyük sorumluluğu karşılayabilmesi, şüphesiz, bazı şartların mevcudiyetini gerektirir ki, bunlar, yeter sayıda meslekten yetişmiş personel, gerekli çalışma yerleri ve depo, çeşit ve miktar olarak yeterli bir koleksiyon ve münhasıran kütüphane ihtiyaçları için ayrılmış bütçedir. Okul kütüphanelerimiz bu unsurlara, belli ölçüler içinde sahip olmadıkça, eğitim ve öğretim çabamızın, programların öngördüğü seviye ve hedeflere ulaşamayacağımı kesinlikle söyleyebiliriz. Şu halde Türkiye’nin eğitim politikasında dayanak noktalarından birisi de, kütüphaneyi, eğitimin vazgeçilmez bir parçası şeklinde kabul eden ilke olmalıdır.”

.....

Eğitim sistemi içinde kütüphanenin ve özellikle okul kütüphanesinin yeri ve önemine ilişkin bu değerlendirmelerin ardından ülkemizde mevcut durumun ne olduğuna bakılacak olursa, bu noktada da süreç içerisinde önemli değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir.

Prof. Dr. Özer Soysal ülkemizdeki okul kütüphanelerinin 1960’lardaki durumunu şöyle özetlemektedir (1969a: 1):

Ekseriya kilitli olan dolaplarında birkaç yüz kitap bulunan, rahat oturulamayacak kadar sıcak yahut soğuk, iyi ışık almayan bir oda. Beş-on okuyucu için sandalye. Başlıca işi, ders kitaplarını okumak için gönderilmiş öğrencileri gözetlemek olan bir sorumlu. Ciddiyetle çalışmaktan çok bezgin veya dikkati üzerlerine çekmeğe meraklı öğrenciler. Denilebilir ki bunlar kütüphanede birey olarak değil, sınırlı bir hareket sahası içinde, suçlu insan psikolojisine itilmiş bir grup olarak bulunuyorlar.

Profesör Soysal bu tanımlamayı yapmasının hemen ardından şu önemli tespiti dile getirmektedir (1969a: 1):

Üstelik bu, kütüphanesi yersizlikten sınıf haline getirilmemiş ve her nasılsa bu iş için bir kadro ayırma mutluluğuna erişmiş okullarda rastlanan tablodur. Gerçekte, bugün* Türkiye’de yüzlerce okul kütüphanesi ya artan öğrenci sayısı yüzünden dağıtılıp

* Bu görüşlerin dile getirildiği yıl 1960’ların sonları, bir başka deyişle, günümüzden yaklaşık 50 yıl öncesidir.

◆ Erol Yılmaz

dershane şekline sokulmuş ya da personel yokluğundan kapısı kilitleyip kaderine terk edilmiştir. Anlaşıyor ki, henüz normal bir kütüphane hizmeti verebilmek için gerekli şartların çoğundan yoksun olan okul kütüphanelerimiz, ayrıca, bütünüyle mevcudiyetlerine yönelmiş bir tehlikeye de maruzdur.

Eğitim sistemimizde kütüphanenin yerine ilişkin olarak sistemin temel unsurlarından olan bir öğretmenin (Mehmet Bahçeci) aşağıda yer alan görüşleri de son derece net, ibretlik ve dikkate değerdir (*Okul Kütüphaneleri ...*, 1975: 61-62):

“Şimdi, mesleğe başlayalıdan beri ilk attığım şeylerden birisi de kütüphane tedrisi. Türkçe öğretmeni olarak zaten onu belirttiler. Ve okullarda umumiyetle kütüphane sanki Türkçe öğretmenlerinin görevi imiş gibi hepsi onlara yüklenir. Kitaplık ona yüklenir, efendim yayın kolu ona yüklenir, efendim müsamere kolu ona yüklenir. Bütün bunlar Türkçe dersi öğretmenin üzerine yüklenir. Efendim her gittiğim yerde bunların hemen hemen üçüne de girmişimdir. Ve okulların kütüphaneleri perişan bir haldedir.

Kitaplık ya kilitlidir veyahut da haftada yarım saat açılan bir kütüphaneye de rastladım ben. Sebebini sordum, bütün mesele, sayın meslektaşımızın söylediği gibi mevzuat çıkıyor ortaya; efendim, kitap kayboldu ben ödeyeceğim diyor, mesuliyeti benim diyor, mesulü benim diyor. Bazı yere memur verilmiyor. Hakikaten okul kütüphanelerinde memur yoktur. Varsa, ücreti düşük olduğu için ya ortaokul mezunudur veya lise mezunudur; yüksekokul mezunu bir kişiyi kütüphanelerde göremezsiniz. Bunlar da bilhassa kütüphanecilik seminerinden veyahut da bir kursundan geçmediği için çocuğa nasıl yararlı olacaklarını bilemez.”

Bu tablonun bugün de çok fazla değişmediğini saptayabilmek için ilçe ve beldelerimizdeki okullar bir yana, herhangi bir ilimizdeki birkaç devlet okulunu ziyaret etmek yeterli olacaktır.

Oysa günümüze daha yakın bir dönemde yayınlanmış olan ilgili Bakanlığın 10.3.1988 tarih ve Kültür-611/ 430 sayılı genelgesi konunun önemsendiğine ilişkin çok net ifadeler içermektedir (Baysal, 1989: 86):

“Okul kütüphanelerinin her dereceli okullarımızda açılması, geliştirilmesi ve çalışır duruma getirilmesi, eğitim politikamızın odak noktasını oluşturacaktır.”

Bu anlamda, okul kütüphanelerinin yönetsel olarak bağlı olduğu dönemin Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanı da, 33. Kütüphane Haftası kutlamaları çerçevesinde sunduğu **“Eğitim ve Bilgi”** başlıklı bildirisini, *“Okul kütüphanelerinin artan önemi karşısında bu kurumları dünyada meydana gelen değişimin dışında tutmak mümkün değildir”* (Turgut, 1997: 42) şeklindeki olumlu ve umut verici ifadelerle sonlandırmıştır.

Ancak ne yazık ki, tüm bu ilke kararları ve olumlu ifadeler zaman içerisinde uygulama olarak karşılığını bir türlü bulamamış; bu durum, yetkili makamlar tarafından da açık bir şekilde dile getirilmiştir.

Bir örnek olarak belirtilecek olursa, “Kültür Politikaları ve Kütüphaneler” ana teması ile kutlanan 34. Kütüphane Haftası bağlamında **“Okul Kütüphaneleri ve Kütüphanecilik”** konulu bir konuşma yapan dönemin Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, okul kütüphanelerinin eğitim ve öğretim faaliyetleri bağlamındaki yeri ve önemine işaret ettikten sonra, okul kütüphanelerinin olması gereken aşamadan uzak oluşunu mekan, personel ve koleksiyon şeklinde üç başlıkta tanımlamış; “mekan” bağlamında, okullarda kütüphane için gerekli mekanın ayrılmadığını, ayrılan mekanların da dersliklere dönüştürüldüğünü; “personel” bağlamında, mevcut okul kütüphanelerinin kütüphanecilik öğrenimi görmüş uzmanlarca işletilemediğini; “koleksiyon” bağlamında ise, bu kütüphanelere kısıtlı bütçeler nedeniyle gerekli yayınların sağlanamadığını açıklıkla ifade etmiştir (Özkaya, 1998: 113-115).

Bununla birlikte, okul kütüphanesi uygulama olarak hak ettiği pozisyonda olmasa da, teorik olarak önem verilen bir konu / kurum olarak görünmektedir.

Konunun devlet nezdinde yerinin olduğunu gösteren temel mevzuat unsuru, Milli Eğitim Bakanlığı **Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği**’dir.

Kuşkusuz Yönetmeliğin varlığı son derece önemlidir ve okul kütüphaneleri konusunun en azından bu yönetmelik çerçevesinde bile olsa dikkate alındığını göstermektedir. Ancak sözkonusu yönetmelik, her şeyden önce, kütüphane sistemini uluslararası ilke ve standartlar çerçevesinde kuracak ve işletecek olan ve bu anlamda sistemin olmazsa olmaz beş unsurundan biri olan “personel” konusunda çok büyük çelişkilerle doludur.

Bu anlamda dikkatle incelendiğinde görülebilecektir ki, Yönetmeliğin “**Tanımlar**” başlıklı 4. Maddesinin “e” bendinde “**Kütüphaneci**”, “*Lisans düzeyinde kütüphanecilik eğitimi almış personel*” şeklinde, açık ve doğru bir şekilde tanımlanmışken; 7, 8, 10, 12, 16 numaralı maddelerde “*Kütüphaneci veya kütüphanede görevlendirilen öğretmen*”, “*Kütüphaneci veya kütüphane memuru*” ifadeleriyle, adeta pratikte bunun uygulanmayacağına işaret edercesine açıklamalara yer verilmiştir.

Yönetmelikte hem kütüphanecinin tanımı yapıp; uluslararası standartlardan, teknik hizmetlerden vs. söz edilmekte, hem de lisans düzeyinde öğreniminin varlığı kabul edilen bir meslek alanının hizmetlerinin yerine getirilmesinde hizmetiçi kursların da yetebileceği ima edilmektedir. Bu büyük bir çelişki ve kabul edilemez bir durumdur.

Bu anlamda, “**Teknik Hizmetler**” başlıklı 9. maddede, ortalama bir halk kütüphanesinde bile Kütüphanecilik alanında en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş birkaç kütüphaneci ile yürütülmekte olan teknik işlemler sıralanmış; ardından “**Kataloglama ve Sınıflama**” başlıklı 11. maddede bu işlemlerin uluslararası kural ve sistemler çerçevesinde sadece kütüphaneci tarafından gerçekleştirileceği kayıt altına alınmış; ancak “**Bakım, Onarım, Ayıklama**” başlıklı bir sonraki maddede, son derece teknik bir işlem olan “ayıklama” işleminin yapılmasında bir komisyon kurulmasına hükmederken, burada yine “**kütüphaneci veya kütüphane memuru**”nun bu işi yapabileceğine hükmedilmiştir.

Tüm eksik ve çelişkilerine rağmen, eldeki bu yönetmelik okul kütüphanelerinin devlet nezdinde karşılığının olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, Türk Kütüphaneciliği’nin duayen hocası Prof. Dr. Osman Ersoy’un aşağıdaki değerlendirmesinde de görüleceği üzere, uygulamalar okul kütüphanesinin okullarımızda hayat bulamadığını, başka bir ifadeyle, pekçok resmi belgede olduğu gibi sözlerin de ne yazık ki sadece yazıda kaldığını ortaya koymaktadır:

“Eğitimde etkin (aktif) yöntem, araç-gereç ve özellikle kitap ve benzeri materyalin, eğitim ve öğretim sırasında çokça kullanılmasını gerektirir. Halbuki, ülkemizde örgün eğitimin, kimi kuruluşlarımızda kitapsız, kütüphanesiz yapılmakta olduğuna tanık oluyoruz. Kimi okullarımızda, ya kütüphane yoktur veya memur olmadığı için, kütüphane kapalı tutulmaktadır. Böyle olunca da okullarımızda, etkin (aktif) yöntemi başarı ile uyguladığımızı söylemek zorlaşıyor” (Ersoy, 1994: 92-94).

Gerçekten de eğitim ve kültür politikalarımızda, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kütüphane hizmetleriyle bir arada ve eş zamanlı olarak yürütülmemesi son derece önemli bir problemdir. Kütüphane ile birlikte düşünülmeyen okulun, bilgi bakımından görevini gereğince yapabilmesi neredeyse imkânsızdır. Diğer bir ifadeyle, bu durum eğitim-öğretim sistemi içerisinde araştırma ve incelemeye dayalı “bilgi”nin hedeflenmediği anlamına gelebilecektir.

Okullarda dahi bilgi, dolayısıyla araştırma faaliyetleri ve kütüphane kurumunun önemli ve gerekli sayılmaması ise, bu durumu, okul kütüphanelerinin gelişmesi ve eğitimin odağında yer alması noktasında en büyük engel olarak ortaya çıkarmaktadır.

Bu durumun doğal bir sonucu olarak, ilk ve ortaöğretimdeki öğrencilerimiz istenilen ve gerekli olan düzeyde kütüphaneden yararlanma gereğini duymamaktadırlar. Bunun yerine,

dersleriyle ilgili bir ya da birkaç kitaba hatta bazen derslerde tuttıkları ya da iyi not tutan arkadaşlarından aldıkları ders notlarına bağlı kalmaktadırlar.

Bununla birlikte bu durumdan dolayı öğrencileri hatalı görmek de çok fazla doğru değildir. Eğitim sisteminin araştırmaya dayalı olmaması; birkaç kitap veya ders notuna bağlı olarak sınıf geçmenin esas olması; ezberin sınıf başarısı ve sınav geçmede temel araç oluşu ve bunun da ötesinde sınav kazanmanın tüm ilk ve ortaöğretim süreçlerinin hedefinde yer alması bu istenmeyen sonucun temel nedenlerinden bazılarıdır.

Bunda öğretmenlerin kütüphanenin eğitimdeki yeri ve önemine ilişkin algı düzeylerinin yeterli olmaması, onlarca yıldır değişmeyen aynı sistemden mezun olan bizatihi kendilerinin de kütüphane kullanıcısı olmamaları ve kütüphanecilik konusunda uzman personelin öncülüğünde albenisi olan kütüphanelerin bulunmaması da son derece etkilidir.

Oysa; öğretmenin ders anlatıp, öğrencinin not aldığı, bu notları ve varsa derse ait kitabı ezberleyerek sınıf geçtiği bir öğretim modeli yerine konularla ilgili araştırma, keşfetme ve bolca serbest okumaların yapıldığı ve bunun öğretime hitaben sergilendiği bir “öğrenmeyi öğrenme modeli” tercih edilecek olduğunda, öğrenci hiçbir zorlama olmadan doğal olarak kütüphanelere ve dolayısıyla okul kütüphanelerine; koleksiyon ve hizmet olarak yetmediği durumlarda da halk kütüphanelerine gereksinim duyacaktır.

Bu şekilde bir süreçten geçen öğrenci bir sonraki adımda üniversite kütüphanelerini ve Milli Kütüphane’yi kullanmaya başlayacak; iş hayatına atıldığında da kurumunun kütüphanesi ile meslek alanına yönelik geniş koleksiyonlar içeren özel araştırma kütüphanelerini kullanmaya devam edecektir. Halk kütüphaneleri ise, bu kişilerin sürekli uğrak noktası olacaktır.

Bu sonuç da, Türk Milli Eğitim Sistemi’nin temel hedeflerinden biri olan ve demokratik toplumun hedeflediği okuyan, araştıran, öğrenen, sorgulayan ve toplumsal ve siyasal yaşama etkin bir şekilde katılan “**aktif vatandaş modeli**”nin oluşumuna zemin hazırlayacaktır.

4. OKUL KÜTÜPHANELERİ KONUSUNDA GEÇMİŞTEN BUGÜNE YAPILAN ÇALIŞMALAR:

Ülkemizdeki kütüphanelerle ilgili olarak çeşitli tarihlerde yabancı uzmanlar davet edilerek mevcut durumun analizi ve gelişme bağlamında incelemelerde bulunmaları istenmiştir. Bu uzmanların bir kısmı da Kütüphanecilik biliminin üniversite düzeyinde öğreniminin yapılandırılması amacıyla görev yapmışlardır.

Türk kütüphaneciliğini modern bir görüşle ilk inceleyen kişi Amerika Birleşik Devletleri Kentucky Üniversitesi Kütüphaneleri Müdürü ve Amerika Birleşik Devletleri Kütüphane Özel Müşaviri olan Dr. Lawrence S. Thompson’dır. Dr. Thompson Aralık 1951 – Mart 1952 tarihleri arasında dört ay süreyle ülkemizin çeşitli kütüphanelerini inceleyerek hazırladığı raporu Milli Eğitim Bakanlığı’na vermiştir* (Ersoy, 1966: 2).

Dr. Thompson tarafından 1952 Şubat ayında Millî Eğitim Vekâleti’ne verilen ve ülkemizdeki kütüphanelerin mevcut durumlarının ana hatlarıyla da olsa analiz edildiği raporda; okul kütüphanelerin yanı sıra, Milli Kütüphane, halk kütüphaneleri (umumi kütüphaneler), üniversite kütüphaneleri ve çocuk kütüphaneleri de ele alınmış ve raporlandırılmıştır (Thompson, 1952a: 85-100).

Thompson raporunun başlangıç bölümünde Milli Kütüphane ve üniversite kütüphanelerini ele aldıkdan sonra aşağıdaki ifadelerle okul, çocuk ve halk kütüphaneleri bölümüne geçmektedir (Thompson, 1952a: 93):

* Thompson, Lawrence S. (1952). **Türkiye’de Kütüphaneleri Geliştirme Programı/ A Program for Library Development in Turkey**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

“Türk Kütüphaneleri hakkında kaleme alınacak bir raporun en beliğ tarafları daha üzerine hiç el değdirilmemiş kısımlar olacaktır. Raporun bu sahifeleri İngiliz diliyle konuşan dünya ile Kuzey Avrupa’da büyük bir gelişmeye mazhar olan çocuk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri ve halk kütüphanelerine tahsis olunanlardır. Her üç tip kütüphaneye malik olmakla beraber hiçbiri azamî hizmet ve verimde bulunan kütüphane tipi olarak gelişebilecek malî imkânlarla sahip bulunmamaktadır.”

Dr. Thompson bu kütüphanelerin eğitimin yanı sıra siyasal anlamda demokrasi bağlamındaki rolünü ise, şu veciz ifadelerle vurgulamaktadır (1952a: 94):

“Kütüphaneler için tahsis edilecek para miktarını artırmağa teşebbüs bakımından raporumun şu noktasına kadar muhafazakâr bir yol tuttuğumu herhalde gözden kaçırmamışsınızdır. Ama, şimdi, çocuk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri ve halk kütüphaneleri bahsinde devlet bütçesinde elde edebileceğiniz her kurusun önemini belirtmek isterim. **Zira demokrasi savaşı burada kazanılacaktır.** Şayet yeni nesli okuyan bir nesil, yani objektif olaylar üzerinde karar verebilen erkek ve kadın nesli olarak yetiştirmeyecek olursanız, dünyanın en kudretli ordusu dahi otuz sene gibi kısa bir zamanda Türkiye’nin yaratmış olduğu büyük demokrasiyi koruyamaz.”

Okul kütüphaneleri, kütüphaneciliği ve kütüphanecileri özelinde Dr. Thompson’ın değerlendirmelerinin önemli noktaları ise şu şekildedir (Thompson, 1952a: 94-96):

İlk önce, okul kütüphanelerine temas edelim. Nâciz kanaatimce, bunlar, kütüphaneler içerisinde en önemli olanlarıdır..... Halen liselerinizde okul kütüphanelerinizi mevcut olmakla beraber, bunlar bizim bildiğimiz okul kütüphanelerinden tamamen başkadır. Ancak İstanbul ve Ankara’daki okul kütüphanelerinizi görebildim; zannımca, bunlar diğer vilâyetlerdekinden herhalde birer gömlek üstündü. Bu şehirlerden birindeki tipik Türk Lisesi Kütüphanesi, Millî Eğitim Bakanlığınca, zaman zaman gönderilmiş bulunan ve yekûnu üç dört bine varan kitaplardan meydana gelmektedir. Tabii, klâsiklerin mükemmel tercüme serisi, meşhur Türk müelliflerinin eserleri, Türk, İslâm ve Sanat Ansiklopedileri gibi esaslı müracaat kaynakları ve belki de Amerikan Haberler Servisince veya İngiliz Kültür Heyetince hediye edilmiş bir kaç mecmua da vardı. Mevcut kitapların büyük bir kısmı ciltsiz ve çoğu da kilit altında bulunduruluyordu. Katalog, şayet böyle bir şey varsa, elle yazılmış, mevzuları alfabetik olarak tasnif edilmemiş, bir durumdaydı.

.....
Beş bakıcıya - zira kütüphane tekniklerinden habersiz ve üniversite tahsili bulunmayan bir kimsese kütüphaneci demeğe dilim varmıyor - Adnan Ötügen’in “Bibliyotekçinin Elkitabı” adlı mükemmel eserini okuyup okumadıklarını sordum; ve her seferinde aldığım cevap menfi oldu. Öğrenciler, kütüphaneye gitsin veya gitmesinler buranın - okulun kalbi yani her mevzuada aradıkları kitapları bulabilecekleri yegâne bir yer olduğunu düşünmemektedirler. Bugünkü Türk Liselerinin müfredat programı kütüphanelerden faydalanmayı teşvik edecek şekilde düzenlenmemiştir; ve yetiştirilmiş uzman kütüphaneciler bu durumu düzeltmek için Liselerin mütehasıs öğretmenleriyle işbirliği yapmak zorundadırlar.

.....
Şimdi bu durumu, bir Amerikan High-School’u yani Lisesi Kütüphanesi ile mukayese edelim: Kütüphanenin idaresi dört sene üniversite tahsili gördükten sonra bir yıl da Kütüphanecilik eğitiminde ihtisas yapmış olan bir genç erkek veya kadın tarafından deruhte edilmektedir. Almakta olduğu aylık, tecrübeli öğretmenlere verilmekte olana eşit ve bazan da daha fazladır. Kitap, mecmua ve gazete alması için özel bir bütçesi vardır; ve okulun müfredat programı ile ilgili maddeleri alabilir. Her kitabı, dünyaca kabul edilmiş kaideler gereğince müellifi, başlığı ve konusuna göre, tam olarak kataloglar; böylece öğrencilere ilerde umumî kütüphanelerde kullanacakları

◆ Erol Yılmaz

katalogları yadırgamayacak şekilde kullanma fırsatı verilmiş olur. Konuları alfabe sırasına göre tertiplenen katalogun, okul ve üniversite kütüphaneleriyle, umumî kütüphanelerde kullanılanların en faydalısı olduğu sabit olmuştur; vasat bir okuyucunun tasnif sistemlerini ezbere bilmesi kabil olmayan diğer usullerin kullanılması imkânsızdır.

Kitaplar tasnif edilmiş bir şekilde raflara öyle dizilmiştir ki, gençler, ister okul saatleri içerisinde ve dışında, ister tatillerde olsun diledikleri zaman, gönüllerinin çektiği kitapları karıştırıp okuyabilirler. Evde okumak için ödünç kitap alabilirler. Yaşadıkları dünyada neler vuku bulduğuna dair bilgi veren bir sürü mecmua ellerinin altındadır. Kütüphanecinin, kütüphane, kulüpler, radyo, programları gazete havadisleri ve münakaşa grupları şeklinde yürüttüğü, faal ders dışı çalışmaları vardır. Hakkında binlerce sahife kitap ve mecmua makaleleri yazılmış bulunan Okul Kütüphanesi programları konusunda bu verdiğimiz bilgi, ancak kaba bir taslaktan ibarettir.

.....

Bu rapordaki tavsiyelerden hiçbiri semere vermese dahi, şimdi beyan edeceğim tavsiyenin ciddiyetle nazarı itibara alınmasını rica edeceğim. Tatbiki büyük bir fedakârlığı gerekirse bile, lise öğretmeni olmağa ehil, üniversite mezunu, kabiliyetli beş genç seçerek 1952'de Okul Kütüphaneciliği tahsili için iyi bir Amerikan Kütüphane Okulu'na gönderiniz ve dönüşlerinde kendilerini beş liseye örnek kütüphane kurmak üzere yerleştiriniz. İstedikleri şekilde kütüphaneleri geliştirme için kendilerini destekleyecek olursanız, netice, hakikaten parlak olacaktır. Bu okullarda, öğretim ve eğitim daha tesirli olmakla kalmayacak, aynı zamanda öğretmen ve öğrenciler, zekâ ve anlayış bakımından daha atik ve uyanık olacaktır. İş bu kadarla da bitmeyecek, bu gençler ilerde (.....) umumî kütüphanelerin kurulmasını isteyecek ve arzularını gerçekleştireceklerdir. O zaman, siz istesenez de, istemesenez de, bunların kurulması için gereken parayı vereceksiniz.

.....

Okul kütüphaneleri hakkındaki tavsiyelerimi neticelendirirseniz, tam mânâsıyla, umumî kütüphanelere sahip olursunuz, yoksa Türkiye'nin en iyi tahsil görmüş ve en iyi yetişmiş gençliğine neden bu kütüphanelere sahip olamayışınızın sebebini anlatmak zorunda kalırsınız. Eğitim ve öğretim uğruna böyle bir devrimci ifadeye bulunmaktan yılmıyorum. Zira, akidesine inanmış herhangi bir peygamber veya kâhin kadar dâvaman haklılığına inanmaktayım.

Thompson raporunda kütüphane personeliyle ilgili olarak, “bir okul kütüphanesinin başarılı olmasında bazı kaçınılmaz âmiller vardır. **Her şeyden evvel tam bir eğitim görmüş kütüphaneciye ihtiyaç vardır**” (1952b: 101) dedikten sonra, Kütüphanecilik alanında öğrenim görmüş uzman kütüphanecinin önemi konusunda şu dikkate değer ifadeleri dile getirmektedir (Thompson, 1952b: 110):

*“Bir araştırma (ihtisas) kütüphanesinin aksine olarak **okul kütüphanesinin en kıymetli elemanı kütüphanecisidir**. Kitap mevcudu kolaylıkla yenilenebilir ve bunun için sarfedilecek para o kadar mühim de değildir, **ama iyi bir okul kütüphanecisi yerine yenisi kolayca konamayacak bir şahsiyettir**. Meslek eğitimi lâzım değil elzemdir ve hiçbir okul kütüphane sistemi, kendisini yeni ve ehil kütüphanecilerle devamlı surette besleyen iyi bir Kütüphane Okulu olmadıkça muvaffakiyet yolunda emin adımlarla ilerleyemez.”*

Thompson okul kütüphanelerine verdiği önemi, ayrıca, önerilerinin aşağıdaki iki ayrı maddesinde bu kütüphanelere değinerek göstermiştir (1952a: 99-100):

Madde 7. *Buraya sarf olunan paranın millî birliği savunacak ordulara sarf olunan para kadar tesirli olduğunu düşünerek, umumi kütüphaneleri, çocuk kütüphanelerini ve okul kütüphanelerini geliştirmek için her türlü gayretin sarf edilmesi.*

Madde 10. Eğitim ve öğretim için aşağıda belirtilmiş kimselerin yurt dışına gönderilmesi.

10. (d). Türkiye’ye döndükten sonra örnek okul kütüphanelerini geliştirecek olan beş kabiliyetli lise öğretmeninin Amerika’da okul kütüphane hizmetleri eğitimi veren kuvvetli bir kütüphane okulunda bir sene müddetle tahsile gönderilmesi¹.

Prof. Dr. Osman Ersoy (1966: 4-6), bu raporun hazırlanmasıyla başlayan 15 yıllık süre içerisinde başka Amerikalı uzmanlar ile birinde kendisinin de yer aldığı dört raporun daha hazırlandığını ancak, bunların hepsinin üniversite kütüphaneleri ile ilgili olduğunu; halk ve çocuk kütüphaneleri gibi okul kütüphanelerinin de bu çalışmaların kapsamında yer almadığını; diğer bir ifadeyle okul kütüphaneleri konusunda bu süre zarfında hiçbir çalışma/araştırma yapılmadığını ifade etmektedir.

Profesör Ersoy, 1966 yılında yayımlanan **Kütüphaneciliğimizin Sorunları** isimli kitabında, Thompson Raporu’nun üzerinden 15 yıl geçmesine karşın önerilerden sadece birkaç tanesinin gereğini yapıldığına; yapılmayanlardan ikisinin ise, okul kütüphaneleriyle ilgili olan yukarıdaki maddeler olduğuna işaret etmektedir (1966: 4).

Ersoy’un da önemle belirttiği üzere (1966: 2), böylesine önemli bir konunun birkaç aylık incelemeyle değerlendirilmesi zor olsa da, devlet tarafından özellikle davet edilmiş olan Dr. Lawrence S. Thompson tarafından hazırlanan on maddelik önerilerin bir kısmının bugün bile başarılamamış olması son derece düşündürücüdür.

.....
Türk eğitim sistemi üzerine cumhuriyetin ilk dönemlerinde yapılmış çok önemli çalışmalardan biri de, Kolombiya Üniversitesi Profesörlerinden eğitimci John Dewey tarafından gerçekleştirilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın daveti üzerine 1924 yılında ülkemize gelen ve incelemelerde bulunan Dewey çalışması sonrasında Bakanlığa iki ayrı rapor sunmuştur. Bunlardan biri rapor olmaktan ziyade acil olarak bütçeye konulması gereken ödeneklerle ilgili tekliftir. Diğeri ise, Amerika’ya döndükten sonra yazdığı “Esas Rapor”dur (Dewey, 1924).

John Dewey, Millî Eğitim Bakanlığı’na sunduğu Esas Rapor’un (1924) “Maarif Vekilliği Teşkilatı” başlıklı 2 numaralı bölümündeki **“Kütüphane faaliyetleri”** başlıklı alt bölümde okul-kütüphane ilişkisine dair son derece önemli noktalara işaret etmektedir (Dewey, 1924: 10-11):

“Gençler için daha çok ve daha iyi mütalea kitapları vücuda getirmek ve yetişkin olanlarda mütalea itiyadını tenmiye etmek için Maarif Vekilliği kütüphane dairesinin faaliyetini tevsî etmesi lüzumu hakkında evvelki raporda münderîç teklifi hususî bir ehemmiyetle tekrar edelim. Her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı, her binanın inşasından evvel plân yapılırken kütüphane salonu düşünülmemelidir. Kütüphaneye alınacak kitaplar yalnız talebenin değil, mektebin bulunduğu muhitteki halkın da ihtiyacına tetabuk edecek surette intihap edilmelidir. Şurası nazarı dikkate alınmalıdır ki kitap satın alarak kütüphaneyi doldurmak kâfi değildir. Daha mühim mesele, kitapların intişarını ve mütaleasını temin etmektir. Bu da halkın kütüphaneye gelip kitap okumak itiyadını kazanıncaya kadar başlangıçta kitapları onların evine kadar göndererek mütaleaya terqip etmekle olur. Umumiyetle kabul edilmiştir ki

---

Bu önerilerin sunulduğu yıl olan 1952’de ülkemizde henüz üniversite düzeyinde Kütüphanecilik eğitim ve öğretimi yapılmamaktaydı. Ülkemizde bu alanda ilk gelişme, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi bünyesinde 1954-55 akademik yılında faaliyete geçmiş olan Kütüphanecilik Bölümü’nün kurulmuş olmasıdır. Bu bakımdan, o dönemde Kütüphanecilik Bölümü mezunu kütüphaneci bulunmadığı için okul kütüphaneleri konusunda öğrenim görmek ve kısa vadede çözüm bulmak adına öğretmen gönderilmesinin tavsiye edilmesi yadırganacak bir durum değildir. Bugün ülkemizde, Kütüphanecilik profesyoneli yetiştirmek üzere, biri henüz öğrenci kabul etmemiş olan, 7 üniversitede Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü bulunmaktadır.

◆ Erol Yılmaz

kitaplardan umumun istifadesini temin eden kütüphane usulleri her yerden ziyade memaliki müttehidede yüksek derecede inkişaf etmiştir. Başlangıçta kütüphaneciliğe ihzar edilmek için hususi tetkiklerde bulunmak üzere buraya iyice müntahap birkaç zat gönderilmeli; bu, yapıldıktan sonra sureti mahsusada yetişmiş kütüphane memurlarını yaşatamayacak derecede küçük muntikaların kütüphanelerinde çalıştırılacak muallimler yetiştirilmek üzere hiç olmazsa bir muallim mektebinde kütüphanecilik tatbikatını gösterecek bir ders tesis etmelidir.”

.....

Konuyla ilgili bir diğer önemli çalışma, yine bir Amerikalı eğitim uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Florida Üniversitesi Eğitim Koleji İlköğretim Bölümü Başkanı olan Prof. Dr. Kate V. Wofford 1951 yılında ülkemize gelmiş ve köy ilkokulları hakkında bir rapor hazırlamıştı (Soysal, 1969a: 3).

Profesör Wofford’un okul ziyaretlerinin birinde okul yönetimi tarafından kendisine anlatılanları dinledikten sonra söylediği aşağıdaki sözler, “**okul – eğitim – kütüphane**” ilişkisi ve okul kütüphaneleri hakkında son derece anlamlı ve önemlidir (Göndem ve Alaylıoğlu, 1954: 14):

*“Bana okulunuzdan bahsediyorsunuz, öğretmenlerinizin iyi birer öğretici ve bilgili kimseler olduğunu söylemek istiyorsunuz ve öğrencilerin kendilerine verilen vazifeleri iyi yaptıklarından, okulun senede bilmem şu kadar mezun verdiğini rakam ve istatistiklere dayanarak izah etmeye çalışıyorsunuz. **Bütün bunların doğru olduğuna inanabilmem için bana okulunuzun haftalık ders programını verin, beni kütüphanenize götürün. Eğer okul kütüphanesinin çalışma programı okul programını tamamlıyorsa, kütüphaneciniz okul programına vakıfısa, okutmayı bilen bir kimse ise, haftalık çalışma programının başarılı bir şekilde tatbik edilmesi için öğretmen, kütüphaneci ve öğrenciler müştereken çalışmasını biliyorlarsa işte o zaman söylediklerinizi değerlendirir ve inanırım.**”*

Günümüzden yaklaşık 60 yıl önce dile getirilmiş olan bu düşünceler, “**okul – eğitim – kütüphane**” ilişkisinin algılanabilmesi; daha açık ifadesiyle, bugün bile yeterince algılanamamış olmasının hiçbir yoruma gerek bırakmayacak kadar net bir göstergesidir.

Bu ilişkinin devlet nezdinde doğru algılanabilmesi ve ardından gerekli düzenlemelerin yapılması noktasında ülkemiz Kütüphanecilik uzmanları tarafından da uzun yıllardır çeşitli düzeylerde çalışmalar yapılagelmiştir.

Bu çerçevede Türk kütüphaneciliğinin sözcüleri tarafından çeşitli zamanlardaki Milli Eğitim şuralarına okul kütüphanelerimizin içinde bulunduğu şartlara ilişkin görüşler iletilmiştir.

TKD tarafından VIII. Milli Eğitim Şurası’na sunulan görüşler bunların en önemlilerindedir (“*Türk Kütüphaneciler Derneği’nin VIII. ....*”, 1970: 349-352).

Şura’ya sunulan raporda; “Yönetim ve Denetim” başlığı altında okul kütüphanelerimizi etkileyen faktörlerin başında bunların kuruluş, yönetim ve denetim tarzı ele alınmış; o dönem yürürlükte olan Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin bile okul kütüphanelerinin işlerliğine beklenen faydayı getirmediğine, bu konunun neredeyse tamamen okul yöneticilerinin inisiyatifine bırakıldığına, bunun da bir keyfiliğe neden olduğuna işaret edilmiştir. Raporda, “Organizasyon yahut Sistem Yetersizliği” ile “Materyal Seçimi” konularında da görüşler bulunmakla birlikte, sorunun çözümü anlamında son derece önemli olan “okul kütüphanesi algısı” anlamındaki uzman görüşü “Öğretici Kadroda Kütüphane Kavramı” başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu konuda “*Öğretmen kitlesinin kütüphane anlayış ve tecrübesi okul kütüphanesi meselesi içinde başlı başına bir etken niteliği gösterir.*” denildikten sonra, “*okullar ne kadar iyi organize edilmiş kütüphanelere sahip olursa olsunlar, öğretmen bu konuda isteksiz veya öğrencisini kütüphaneye sistemli bir şekilde yöneltme bilincine sahip değilse, bu yoldaki çabalar başarısız kalır.*” şeklindeki anahtar

düşünce veciz bir şekilde dile getirilmiştir (“*Türk Kütüphaneciler Derneği’nin VIII. ....*”, 1970).

Raporun bu bölümünde, öğretmenin verimli bir “okul kütüphanesi – eğitim işbirliği”nin sağlanması konusundaki hayati rolü konusunda devamla şu görüşler dile getirilmiştir (“*Türk Kütüphaneciler Derneği’nin VIII. ....*”, 1970: 351-352):

“Öğretmenin bu alandaki davranışı ise, genellikle bizzat kendi yetiştirme şartlarının sonucu olacaktır. Gerek öğrencilik, gerekse mesleğe hazırlık döneminde kütüphaneleri kullanma ve onun sağladığı hizmetlerden yararlanma ihtiyacını duymayan daha doğrusu kendisine bu ihtiyaç duyurulmamış bir öğretici kitle, herhalde, farklı bir anlayışla hareket etmez. Şu halde, ilk elde öğretmen yetiştiren kuruluşların hepsinde, ders programlarını bir kere de bu açıdan gözden geçirme zarureti vardır. Bu okullarda kütüphanecilik dersleri herhangi bir meslek dersi kadar gerekli; hattâ, bütün ders konularının işlenme ve ifadesinde kullanılacak anahtarları vermek bakımından, mecburi ve ön şart niteliğinde bir ders durumundadır. Böylece, hem öğretmenlerin daha zengin bir materyal ortamında hareket etmeleri, hem de hayat boyu sürecek eğitimde kütüphaneyi öğrencilerine bir anahtar olarak telkin etmeleri sağlanmış olur. Yukarıda belirtilen hususlarla birlikte bu faktörün de, fonksiyonel bir okul kütüphanesi yaratma bakımından ve dolayısıyla, eğitimde yeterlik sağlamak için, kaçınılmaz bir şart olduğu muhakkaktır.

Öğretmen yetiştiren okullara kütüphanecilik dersleri konulmasının, yukarıda belirtilmeğe çalışılan kütüphane personeli ihtiyacına karşılık verme imkânını sağlayabileceğini de belirtmek yerinde olur. Kütüphanecilik bilgileriyle donatılmış öğretmenlerin okul kütüphanesinin daha iyi hizmet vermelerini sağlamada oynayacakları önemli rolü dikkate almak gerektiği kanısındayız.

Çağdaş eğitim düzeyine ulaşabilmek için program, öğretim tekniği ve materyal anlayışı ile öğretmen yetiştiren kuruluşlarını zaman zaman gözden geçiren Türkiye’nin hala yeni çözüm yolları aramasında, okul kütüphanesi gerçeğinin anlaşılmasını ve eğitim politikamız içindeki yerinin belirtilmemiş olmasının da rolü büyüktür, sanırız.”

Çeşitli dönemlerde Milli Eğitim şuralarına da katılım sağlanarak okul kütüphanelerinin eğitim ve öğretimdeki yeri ve önemine ilişkin olarak eğitimcilerin yoğun olduğu bu zeminde de konu dile getirilmiştir (“*Kütüphaneciliğimiz ve X. ve XI.....*”, 1982: 147-150).

Okul kütüphaneleri konusunda hazırlanan önemli bir rapor ise, 1978 yılında kutlanmış olan XIV. Kütüphane Haftası dolayısıyla TKD tarafından Milli Eğitim Bakanlığı’na sunulan rapordur. Raporda, okul kütüphanelerinin eğitim-öğretim faaliyetlerindeki yeri ve önemine kısaca değinildikten sonra personel, bina, bütçe ve koleksiyon bağlamındaki sorunlar sıralanmıştır.

Söz konusu raporun giriş bölümünde, okul kütüphanelerinin yabancı uzmanlar tarafından nasıl algılandığına ilişkin olarak, dünyaca ünlü eğitimci Prof. Dr. Kate Wofford’un 1951 yılında ülkemize gelerek, köy okulları hakkında hazırladığı raporda yer alan **-önceki bölümlerde de belirttiğimiz-** aşağıdaki son derece anlamlı görüşleri aktarılmaktadır (“*XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla ..*”, 1978: 131-32):

*“Bana okulunuzdan bahsediyorsunuz; öğretmenlerinizin iyi birer öğretici ve bilgili kimseler olduğunu söylemek istiyor, öğrencilerinizin kendilerine verilen vazifeleri iyi yaptıklarının, okulun yılda şu kadar mezun verdiğini izah ediyorsunuz. **Bütün bunların doğruluğuna inanabilmem için bana okulunuzun haftalık ders programını verin. Beni kütüphanenize götürün. Eğer okul kütüphanelerinin çalışma programı okul programını tamamlıyorsa; kütüphaneci, okul programına vakıf ve okutmayı bilen bir kimse ise, haftalık çalışma programını tatbik etmek için öğretmen ve öğrencilerle birlikte çalışmasını biliyorsa işte o zaman söylediklerinizi değerlendiririm.**”*

◆ Erol Yılmaz

Bu raporun 10. Maddesinde okul kütüphanesi sisteminin en önemli unsuru olan personel konusunda da aşağıdaki öneri getirilmiştir (“*XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla...*”, 1978: 134):

“10- Bu kütüphanelerde görevlendirilen personelin, okulun başka işlerinde çalıştırılmaması için, kadro unvanlarının kütüphaneci veya kütüphane memuru olarak belirtilmesi,”

Bu çalışmalar zaman içerisinde sürekli olarak gerçekleştirilmiş ve her birinde kütüphanelerin örgün ve yaygın eğitimdeki rolü ve önemine toplum ve özellikle devlet nezdinde dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Bu toplantıların birinde; halk kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri, Milli Kütüphane, üniversite kütüphaneleri ve diğer özel araştırma kütüphaneleriyle birlikte okul kütüphaneleri de ele alınmış ve Cumhuriyetin ilanından sonra ilk ve orta dereceli okullarda öğrencilerin öğrenim ihtiyaçlarına karşılık veren ve derslerini destekleyen okul kütüphanelerinin kurulmasının öngörülmüş olmasına rağmen bu kütüphanelerin yetersizlik ve personel yokluğu yüzünden modern anlamda hizmet verme olanağından yoksun kaldığına işaret edilerek okullarda fizik, kimya ve biyoloji laboratuvarlarının yanında bir sosyal bilgiler laboratuvarı olarak yer alan kütüphanelerin eğitim ve öğretimdeki önemine vurgu yapılmıştır. Bu konuda ayrıca okul kütüphanelerimizin daha yararlı olabilmelerinin, kütüphanecilik formasyonu ile yetişmiş personelin bu kuruluşlarda görev almalarıyla mümkün olabileceğine de vurgu yapılmıştır (“*1923’den 1973’e Kütüphaneciliğimizden .....*”, 1973: 12).

Okul kütüphaneleri konulu bir diğer toplantı ise, Kütüphanecilik Bölümü öğretim üyeleri, öğretmenler ve kütüphanecilerin konuşmacı olarak yer aldığı bir yuvarlak masa toplantısı biçiminde gerçekleşmiştir (*Okul Kütüphaneleri ...*, 1975).

1975 yılında gerçekleştirilmiş olan bu oturumda, Prof. Dr. Osman Ersoy, modern eğitim ve öğretimin bölünmez bir parçası olan okul kütüphanelerinin kütüphane sistemlerimizin bugüne kadar en ihmal edilmiş olanlarından birisi olduğuna dikkat çekerek; okul kütüphanesinin, okulda verilen öğretim ve eğitimi destekleyerek bu öğretim ve eğitimin, özellikle okumanın alışkanlık haline getirilmesinde en büyük yardımcısı olduğunu ifade etmiştir (“*Okul Kütüphaneleri .....*”, 1975).

Aynı oturumda, okul kütüphaneleri konusunda dönemin en önemli uzmanlarından olan ve bu konuda kitapları bulunan Doç. Dr. Özer Soysal okul kütüphanesini “ilkokullarla her düzey ve türdeki orta dereceli öğretim kuruluşlarında oluşan; gerek eğitimin temel ilke ve amaçları, gerekse okulun özel olarak yöneldiği amaçların gerçekleşmesine yardımcı; okul eğitiminin bütünlük, süreklilik ve gelişen bir içerik kazanarak yürümesini sağlamakla yükümlü hizmet ünitesi” biçiminde tanımladıktan sonra, ileri eğitim anlayışının kütüphaneyi, okulun ayrılmaz bir ögesi olarak değerlendire geldiğini; çağdaş eğitim sistemini ilke, metot ve uygulama tekniği ile bir bütün halinde, bundan yaklaşık elli yıl önce kabullenmiş olan ülkemizde ise, ilk ve orta dereceli okullarımızın büyük çoğunluğunda, asgari düzeyde bile böyle bir hizmet verildiğini kabul etmenin mümkün olmadığını belirtmiştir (“*Okul Kütüphaneleri .....*”, 1975: 32-33).

Soysal, okul kütüphaneleriyle ilgili yönetim, organizasyon, personel ve koleksiyon bağlamındaki problemlere işaret ettikten sonra, “*sonuç olarak; okul kütüphanelerinin, çağdaş istemleri cevaplayıcı kuruluş ve organizasyon ilkelerinden yoksun olduğunu, millî eğitimimizin ilke, amaç, içerik ve metodunu programlaştırmanın, öğretimin niçin ve nasıl bir kütüphane sistemi ile entegre edilmesi gerektiğini saptamada başarısız kaldığını söyleme durumundayız.*” (“*Okul Kütüphaneleri .....*”, 1975: 33-36) ifadeleriyle bu konudaki olumsuz durumu açıkça ifade etmiştir.

Okul kütüphanelerinin öncelikle örgün eğitim, sonraki dönemler düşünüldüğünde de yaygın eğitim bağlamındaki yeri ve önemine işaret eden bir diğer etkinlik ise, 1982 yılında düzenlenen “Okul Kütüphaneleri Açıkoturumu”dur.

Sözkonusu açık oturuma, Kütüphanecilik Bölümü öğretim görevlileri ve Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Genel Müdürlüğü Daire Başkanı’nın yanı sıra bir lise edebiyat öğretmeni, müdür yardımcısı ve lise öğrencisi de konuşmacı olarak katılmış ve kendi bakış açılarından çok yönlü olarak okul kütüphanelerinin önemine ve sorunlarına işaret etmişlerdir (“Okul Kütüphaneleri Açıkoturumu”, 1982: 55-66).

Konuyla ilgili olarak günümüze daha yakın dönemlerde başlatılan ve halen başarıyla devam eden bir başka çalışma ise, İstanbul’daki kimi özel okulların kütüphanelerinde çalışan Kütüphanecilik/ Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü -meslekten- kütüphanecilerin 22 Haziran 2002 tarihinde kurduğu “Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu (OKİG)”dur.

Grup üyeleri, “Türkiye’de kaç okul kütüphanesi mevcut, bunların nitelikleri nelerdir, iletişim bilgileri nedir?” vb. basit soruların dahi cevaplarının bulunmadığı düşüncesinden hareketle ve okul kütüphaneciliği alanına yönelik olarak; mesleki iletişimi geliştirmek, yaşanan sorunları tespit etmek ve çözüm yollarını araştırmak, yeni uygulamaların paylaşımını sağlamak suretiyle bir işbirliği kültürünün oluşumuna katkıda bulunmak amacıyla bir araya gelmiş ve 22 Haziran 2002 tarihli ilk toplantılarında OKİG’i oluşturmuşlardır (Torun, 2003).

Türkiye’deki farklı bölgeler ve yapılarıdaki okullar ve ilgili kurumlara yönelik işbirliği çalışmalarını geliştirmek ve ülke genelinde konuyla ilgili duyarlılığın ve bilinçlenmenin gelişmesine katkıda bulunmak da grup amaçları arasında yer almaktadır (Torun, 2003: 57).

Grubun ilki 22.06.2002 tarihinde gerçekleştirilen toplantılarında katılımcı olan meslekten kütüphanecilerin tamamının İstanbul ağırlıklı olmak üzere özel okulların kütüphanelerinde görev yapıyor olmaları son derece anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, **katılımcılar arasında kamu okullarının kütüphanelerinde çalışan meslekten ya da meslekten olmayan hiçbir kütüphaneci ya da kütüphane personeli bu toplantılarda yer almamıştır*** (Torun, 2003; Torun ve Özyurt, 2004).

Grubun en önemli çalışmalarından birisi Ulusal Okul Kütüphaneciliği Konferansı’dır. Okul kütüphaneleri konusunda özellikle devlet nezdinde farkındalık yaratma ve işbirliği zemini araştırılan konferansın ilki 5 Temmuz 2003 tarihinde İstanbul’da düzenlenmiştir (Torun ve Özyurt, 2004).

27 Haziran 2009 tarihinde Özel Üsküdar Amerikan Lisesi’nde “Bilgi Okuryazarlığı’ndan Yaşam Boyu Öğrenme”ye temasıyla düzenlenen olan II. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı’nın ardından, **III. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı** 3 Temmuz 2010 tarihinde Ankara Bilkent Özel Eğitim Kurumları’nın ev sahipliğinde gerçekleştirilecektir.

Okul kütüphaneleri zaman içerisinde çeşitli düzeylerdeki bilimsel araştırmalara da konu olmuş; bu çalışmalarda okul kütüphaneleri çeşitli yönleriyle ele alınmış ve en önemli sonuçlardan birisi, üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde en az lisans düzeyinde Kütüphanecilik öğrenimi görmüş personel bulunmaması şeklinde ortaya çıkmıştır.

“Öğrencilerin bilgi gereksinimlerini nereden, nasıl ve ne şekilde karşılandığını ortaya çıkarmak” ve “okul kütüphanelerinin hizmet vermede karşılaştıkları aksaklıkların giderilmesine katkıda bulunmak” amacıyla yapılan bir araştırma (Önal, 1997) kapsamında ilk ve orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilere anket uygulanmış, 3008 öğrenciden cevap alınmıştır (Önal, 1997: 91).

Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında öncelikle evde veya kişilerde bulunan kitapları tercih etmektedirler. En çok gidilen kütüphane

* Alman Lisesi, Fevziye Mektepleri Vakfı Işık Okulları, HEV Özel Kemerköy Okulları, İstek Vakfı Özel Acıbadem Lisesi, Koç Lisesi, Özel Eyüboğlu Koleji, MEF Okulları, Özel Basınköy Okulları, Özel İrmak Okulları, Özel Tepe Koleji, Robert Koleji, TED İstanbul Koleji, Terakki Vakfı Okulları katılımcı okullardan bazılarıdır (Torun, 2003; Torun ve Özyurt, 2004).

◆ Erol Yılmaz

türleri ise, sırasıyla; okul kütüphanesi, halk kütüphanesi, Ankara'da bulunanlar için Milli Kütüphane, özel kütüphaneler ve son olarak da üniversite kütüphaneleridir..... Öğrencilerin halk kütüphanelerini kullanımı incelendiğinde, kullanımı etkileyen en önemli unsurlar olarak; halk kütüphanelerinin öğrencilerin evlerine veya okullarına yakınlığı, ulaşım kolaylığı, geniş koleksiyon, yöneltmeler ve okul kütüphanelerinin yetersizliği şeklinde belirtilmiştir (Önal, 1997: 91).

Okul kütüphaneleri personeline yönelik hizmetiçi eğitim konusunda yapılan bir başka araştırmanın anketi, ülkemizin 55 ilinin yanı sıra bağlı ilçelerindeki okul kütüphanelerinde çalışmakta olan 212 personeli tarafından cevaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, bu personelin sadece 5'i (%2,4) üniversitelerin Kütüphanecilik bölümlerinden mezun olmuş meslekten kütüphanecidir. Geri kalan 207 personelin sadece 33'ü (%15,6) üniversite mezunudur. Buradan da anlaşılmaktadır ki, 212 personelin 174'ü, yani çok büyük bir bölümü (%82) ortaöğretim mezunudur (Önal, 1999: 236).

Okul kütüphanelerinde derme geliştirme konusunun irdelendiği bir diğer araştırmaya göre de, Ankara'daki örneklem grubunu oluşturan 117 ortaöğretim okulunun* 97'sinin kütüphanesinde personel bulunmakta; ancak bu personelin sadece %8'i Kütüphanecilik eğitimi görmüş; %46'sı öğretmen, %34'ü lise mezunu, %12'si ise ilkokul mezunudur. Üstelik kadrolu personel gerektiğinde okulun diğer işleriyle de görevlendirilmektedir (Önal, 2005: 205).

Bununla birlikte, burada özellikle eğitimli personel açısından görülen bu olumsuz sonuç ve ayrıca kütüphaneye verilen önem bağlamındaki olumsuz durum özel okullarda yaşanmamaktadır.

Arıkan'ın, Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı Kütüphaneleri'ni tanıttığı çalışmasında (2000) belirtildiği üzere, kurum bünyesinde; ilköğretim 1. kademe, ilköğretim 2. kademe, lise kütüphanesi ve öğretmenler için kurulmuş araştırma kütüphanesi olmak üzere **dört ayrı kütüphane** yer almaktadır. Bu kütüphanelerde biri Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi Müdürü ve dört kütüphanenin şefleri olmak üzere, **toplamda sekiz Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu profesyonel kütüphaneci** görev yapmaktadır (Arıkan, 2000: 378-379).

Yurt içi ve yurt dışından bilgi kaynakları sağlamak, süreli yayınlara abone olmak ve kütüphane hizmetlerini geliştirmek amacıyla Kütüphane için yılda 50.000 dolar bütçe ayrılmaktadır. Bu rakam yıllara ve kütüphane ihtiyaçlarına göre değişmektedir (Arıkan, 2000: 378-379).

Sadece bu örnek bile, bu bölümün içerisinde yerli ve yabancı uzman görüşlerinin eşliğinde anlatılmaya çalışılan okul kütüphanelerinin bir okul için ne anlama geldiği konusuna özel sektör tarafından nasıl bakıldığını göstermeye yetecek güçtedir.

Öte yandan aynı örnek, kamu okulları bağlamında ise, bu konunun ne denli göz ardı edildiğini de açıkça ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ:

Bu bölümde konuyla ilgili sonuçları değerlendirmeye geçmeden önce, okul kütüphaneleri bağlamında ülkemizdeki sayısal durumu ortaya koymak, verimli bir değerlendirme yapabilmek açısından yararlı olacaktır.

Torun'un (2010), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine dayanarak verdiği bilgilere göre, Türkiye'de örgün eğitim sistemi içerisinde toplam 42.223 okul bulunmakta; bu okulların %96,1'i (40.613) devlet sektöründe; %3,9'u (1.610) ise, özel sektörde yer almaktadır (Tablo 1).

* Bu örneklem grubunun içindeki 5 okul (%4) özel ortaöğretim okuludur (Önal, 2005: 204). Sözkonusu okullar bilgi kaynağı ve personel açısından daha olumlu bir yere sahiptirler (Önal, 2005: 206).

TABLO 1 : EĞİTİM İSTATİSTİKLERİ - ÖRGÜN EĞİTİM (2009 / 2010) (1)

OKUL NİTELİĞİ	OKUL SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
Devlet Okulları	40.613	648.479	13.685.953
Özel Okullar	1.610	44.060	370.189
TOPLAM	42.223	692.539	14.056.142

TABLO 1 AYRINTILARI - OKUL TÜRÜNE GÖRE ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARI

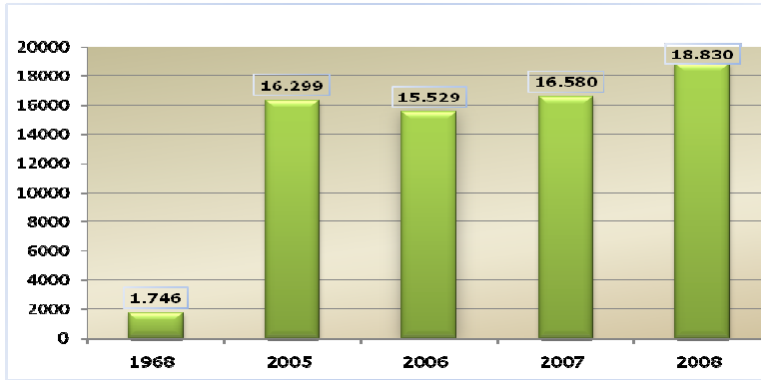
Devlet Okulları			
İlköğretim	32.431	458.046	10.664.676
Orta Öğretim (2)	8.182	190.433	3.021.277
Toplam	40.613	648.479	13.685.953
Özel Okullar			
İlköğretim	879	27.631	251.967
Orta Öğretim (2)	731	16.429	118.222
Toplam	1.610	44.060	370.189
Özel Eğitim (3)	602	6.928	28.195

Açıklamalar :

- (1) İstatistiklere okul öncesi eğitim kurumları dahil edilmemiştir.
 (2) Ortaöğretim kurumları: Genel Lise ve Mesleki ve Teknik Lise verilerini kapsamaktadır.
 (3) Özel eğitim gerektiren okullar (İşitme,görme, ortopedik engelliler vb.)
 Tablo 1: MEB 2009-2010 yılı istatistik kayıtları kullanılarak hazırlanmıştır. (MEB: 2010)

Tablo 1. Ülkemizdeki Örgün Eğitim Kurumlarına İlişkin Veriler.

Torun’un, yine TÜİK verilerine dayanarak verdiği bilgilere göre (2010), ülkemizde örgün eğitim sistemi içindeki okul kütüphanesi sayısı 18.830’dur. Bu kütüphanelerin %92,9’u (17.509) devlet okullarında; %7,1’i (1.321) ise, özel okullarda bulunmaktadır.

Grafik 1. Örgün Eğitimde Okul Kütüphanesi Sayıları.

◆ Erol Yılmaz

Veriler incelendiğinde, ülkemizdeki devlet okullarının yarısından fazlasında kütüphane bulunmadığı görülmektedir. Buna göre, örgün eğitim sistemi içindeki devlet okullarının %43,1'nin (17.509) kütüphanesinin olduğu; okulların %56,9'unda (23.104) ise, bir kütüphanenin var olmadığı anlaşılmaktadır (Torun, 2010).

27 Haziran 2009 tarihinde İstanbul'da "Bilgi Okuryazarlığından Yaşam Boyu Öğrenmeye" temasıyla düzenlenen **II. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı**'nın Sonuç Bildirgesi'ndeki veriler ("Sonuç Bildirgesi: Bilgi .....", 2009) incelendiğinde de durumun ne denli olumsuz olduğu açıkça görülebilecektir.

Bu çerçevede, 2009 yılı Mart ayında Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı web sayfasından alındığı belirtilen bilgilere göre, ülkemizdeki okul sayısı 55.000, okul kütüphanesi sayısı 15.405'dir. Bu veriler, örgün eğitimdeki okulların %72'sinde bir okul kütüphanesi olmadığını göstermektedir.

Bu rakamsal tespitlerin ardından okul kütüphanelerinin eğitim sistemimiz içerisindeki yerine konu uzmanı otorite bir öğretim üyesinin değerlendirmeleriyle bakmak ufuk verecektir.

Bununla birlikte, aşağıdaki görüşlerin, bu öğretim üyesinin onlarca yıl önce ortaya koyduğu ve fakat bugün de geçerli düşünceler olduğunu üzülerken görmemek de mümkün değildir (Soysal, 1971: 132-133):

"Eğitim politikamızın kütüphane müessesesine karşı takındığı olumsuz tavır kütüphanecilik hayatımızı bir bütün olarak etkilerken en büyük tahribatı okul kütüphanelerinde yapmıştır. Bunlar yıllardır, hareketsiz ve çoğu kez unutulmuş kuruluşlar halinde bulunuyorlar. Bugün, ilk ve orta dereceli okullarımızda varlığından söz edilen kütüphaneler, eğitsel bir ünite olmaktan çok herhangi bir denetimde sorulabileceği için saklanan 'teftiş fırçası'dır. Çünkü okul kütüphanesi, diğer kütüphanelerimiz gibi, vasıta değil gaye olarak düşünülür. Aslında eğitim işlemini bütünleyici bir rol oynaması gereken kütüphane, bizde, yönetmelik hükmünü yerine getirmek endişesinin sonucu olduğundan adeta okuldan kopmuş bir parça, hatta yüküttür.

.....
Okul programlarına hâkim temel görüş yakından izlenirse, pek yaygın olan bir kanaat aksine, bunların son yıllarda değil 1926'dan beri aktif metod anlayışı üzerine kurulduğu anlaşılır. Ancak bu programlar, öğrenciye, ne kütüphanede rahatlıkla kullanabileceği zaman ne de gerekli kütüphane eğitiminin koşullarını verebilmiştir. Aynı programlar, ders konularının işlenişinde kütüphane kaynak ve hizmetleriyle organik bir bağ kurma lüzumu da duymaz. 1930'larda bir grup eğitimcinin okul kütüphanelerini islah amacıyla giriştiği çaba ise, programlardaki bu aksama nedeniyle sonuçlanmamıştır. Okul kütüphanelerinin kuruluş ve çalışma koşullarını düzenlemek üzere ancak 1959'da bir yönetmelik hazırlanabilmesi de soruna ne kadar geç eğildiğini gösterir.

.....
Okul kütüphanesi anlayışı böyle bir çerçeve içinde kalan ülkede, yeterli bir hizmet için gerekli asgari olanaklar dahi sağlanamaz ve sağlanamayacaktır. Beş yıllık kalkınma plânlarının uygulanmaya konduğu 1963'ten önceki dönemde, bazı gelişmelere rağmen, kütüphaneciliğimiz çözümlenmemiş bir sorun halinde kaldıysa, bunun ilk ve en önemli etkeni olarak, olumsuz etkilerini okul kütüphanelerinde kısaca işarete çalıştığımız anlayış ve tutum üzerinde durmak gerekir. Bir başka deyişle, Türkiye'de kütüphanecilik sorununun çözümlenmesinde ön ve kaçınılmaz şart, kütüphane müessesesinin genel eğitim politikası ve planlamasında alacağı yeri dikkatle araştırmak ve esaslarını süratle ortaya koymaktır.

.....
Bize kalırsa, Türkiye'de okul kütüphanelerinin bugün içinde bulunduğu yüz kırtarıcı durum, Yeni Türk Devleti'nin kuruluşundan bu yana derece derece rol oynayan şu etkenlerin sonucudur:

1. Eğitim politikamızın kütüphane müessesesine karşı öteden beri izleyegeldiği umursamaz tutum,
2. Türk Kütüphaneciliği’nin kendine özgü bir temel program ve stratejiye sahip olmayışı,
3. Genel eğitim ve özellikle kütüphanecilik yatırımlarının planlanışındaki sakatlık.

Bu etkenler dikkate alınmadıkça sadece okul kütüphanesi değil, genel olarak kütüphaneciliğimizin son elli yıllık geçmişi ve mevcut durumunu değerlendirmede başarılı olunamayacağı muhakkaktır. Türkiye’nin kütüphanecilik sorunlarını sadece şu veya bu öğenin yokluğu ile izaha çalışmak köklü bir çözüm sağlamaz. Çünkü, sorun, görünüşte bina, personel, bütçe yahut koleksiyon yetersizliği, gerçekte ise, bu yetersizliği yaratan anlayış, daha doğrusu anlayışsızlıktır.”

Yine alan uzmanı bir öğretim üyesinin ifadesiyle belirtilecek olursa, Türkiye’de okul kütüphanelerinin içinde bulunduğu bu durum; başta kütüphane, eğitim ve öğretim ortamlarında olmak üzere yaşamın çeşitli aşamalarında yıllardan beri sürekli karşılaşılan, yakınılan ve bir türlü çözüm getirilemeyen büyük bir sorun haline gelmiştir (Önal, 1997: 89).

Soysal’ın da dediği gibi, (1971: 131-132), okul kütüphanelerinin gelişmiş ülkelerde yüz yüze geldiği sorunlarla, Türkiye gibi gelişme halindeki ülkelerde çatıştığı sorunlar arasında dikkate değer bir fark vardır. Gelişmiş bir ülkede okul kütüphanesi sorunu, kütüphaneyi daha etkin hale getirecek mesleki teknik ve tedbirleri araştırma ve daha iyi hizmet için kütüphane standartlarını geliştirme noktasında toplanırken; gelişmekte olan bir ülke, her şeyden önce, okul kütüphanesini okul sisteminin tamamlayıcı ögesi ve eğitim programına kaynak kabul eden bir anlayış ve politikaya sahip olmak zorundadır.

Bu saptama, sorunun özünü ve çözümünün ise ilk adımını teşkil etmektedir. Çünkü sorun bireysel bazda, tartışmasız bir algı hatası; devlet bağlamında ise yine aynı algı hatasına bağlı politikasızlıktır.

Bu anlamda atılması gereken ilk ve zorunlu adım, gerek bireysel ve gerekse devlet bağlamında bu algı hatasında kurtularak, kütüphanenin okul sistemindeki yerini ve önemini olması gereken düzeyde benimsemek olmalıdır. Çünkü eğitim ve kütüphane birbirinin tamamlayıcısıdır. Okul öncesi eğitimi, okul dönemi ya da halk eğitimi gibi eğitimin her kademesinde kütüphane kurumunun etkisi yadsınamaz düzeydedir.

Bir diğer ifadeyle, çağdaş eğitim anlayışında **kütüphane**, eğitim ve okul sisteminin önemli bir yapı taşı konumundadır. Öğrenciyi temel alan bu yaklaşımda, sistem içinde yer alan gelişmiş kütüphane ve bilgi merkezleri, öğrencilerin “kendilerini geliştirmeyi gündelikleri yer” olarak algılanmakta ve öğretmenlerin “bilgi aktarıcı” rolünden sıyrılarak “yol gösterme/ yönlendirme” rollerini gerçekleştirmelerinde bir araç anlamı taşımaktadır. Bu anlamda kütüphaneler, öğrencilerin okul sistemi içinde “**öğrenmeyi öğrenme**” deneyimini yaşayabilecekleri yerdir. Böyle bir yapı, aynı zamanda hedeflenen eğitim amaçlarının da başarılması için gerekli ortam ve olanakların varolması anlamına gelmektedir (Torun, 2003: 56).

Bu anlamda okul kütüphaneleri, hem araştırmacı ve başarılı öğrencilerin yetişmesinde hem de öğretmenlerin derslerine gelişmeleri takip ederek hazırlanmalarında eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır (Güngör, 2001: 252).

Modern bireyin yaşamboyu sürecek bir öğrenme sürecine hazırlanması, daha eğitim ve öğrenim yaşamının ilk adımlarındayken merak etme, araştırma, bilgi kullanma ve dolayısıyla kütüphane ile yakın temasını zorunlu kılmaktadır.

“Yaşam boyu öğrenme” (lifelong learning) kavramının son derece önemli olduğuna şkin çalışmalarını yapıldığı günümüzde, daha öğrenme deneyiminin ilk yıllarında bir okul kütüphanesiyle karşılaşacak olan bireyin, öğrenme işini yaşam boyu sürdürmesi yönünde adımlar atacağı şüphesizdir. Ancak yetersiz okul kütüphaneleriyle, hiç açılmayan kilitli

kapılarla karşılaşacak öğrenci, daha ilk adımlarında kendini desteksiz hissedecektir (Sert, 2007: 135).

Oysa, okuyan, araştıran, sorgulayan, inceleyen modern bireyin temelleri bu kütüphanelerde atılmaktadır. Ancak yoğun bir şekilde okul kütüphanelerini kullanan bireylerdir ki, hayatlarının sonraki aşamalarında gerek örgün gerekse yaygın eğitimde halk kütüphanelerini, üniversite kütüphanelerini, kurum kütüphanelerini ve Milli Kütüphane'yi kullanacaklardır.

Tüm bu değerlendirmeler üzerine, eğitim-öğretim sistemleri içerisinde “olmazsa olmaz” konumunda bulunan okul kütüphaneleriyle ilgili olarak ülkemiz bağlamında şu sonuçlar belirtilebilir:

1. Okul kütüphanelerinin eğitim-öğretim faaliyetleri içerisindeki yeri, önemi ve vazgeçilmezliği noktasında büyük bir algı hatası sözkonusudur. Bu büyük hatadır ki, Milli Eğitim Sistemimizi bir bütün olarak etkilemekte; öğretmen ve ders kitabının odakta olduğu bir eğitim sisteminde okul kütüphanesi de önemsenmemekte ve tüm gelişmiş ülkelerde tartışmasız bir şekilde sahip olduğu değeri görememektedir.
2. Öğretmen ve ders kitabının odakta olduğu bir eğitim sisteminde okul kütüphanesinin de önemsenmeyeceği ortadadır. Bugün bu yöntemin doğru olmadığı dillendirilse ve kimi resmi yayınlarda yer alsada da gerçek anlamda araştırma, sorgulama ve yorumlamaya yönelik bir eğitim programı olmadığı için okul kütüphaneleri de gereksinim olarak algılanmamaktadır.
3. Bu durumla bağlantılı olarak, ülkemizdeki okulların yaklaşık üçte ikisinde okul kütüphanesi bulunmamaktadır.
4. Kütüphane bulunan okullarda, kütüphane sisteminin en önemli unsuru olan personel son derece yetersiz durumdadır. Ülkemizde, üniversite düzeyinde kütüphanecilik öğreniminin başlamasının üzerinden 56 yıl geçmiş olmasına ve bugün yedi üniversitemizde lisans düzeyinde (bazılarında aynı zamanda yüksek lisans ve doktora düzeyinde de) Kütüphanecilik eğitimi veren Bilgi ve Belge Yönetimi bölümleri bulunmasına rağmen Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların neredeyse hiçbirinde meslektan yetişmiş kütüphaneci görev alamamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'nde açık bir hüküm bulunmasına rağmen bu olumsuz durum devam etmektedir. Üstelik Yönetmeliğin ilgili maddesinde açıkça tanımlanmış olmasına rağmen, başka maddelerde “kütüphaneci veya kütüphane öğretmeni”, “kütüphaneci veya kütüphane memuru” ifadeleriyle meslektan kütüphanecinin yerini başka bir görevli tutabilmiş gibi bir anlayış sergilenmektedir.
5. Mevcut okul kütüphaneleri, uluslararası mesleki standartlarda belirtilen şartlardan son derece uzaktır.
6. Az sayıdaki okul kütüphanelerinin birçoğunda çağdaş eğitimin gerektirdiği bilgi kaynakları bulunmamakta; kamu kurumları tarafından basılmış düşük kaliteli ve konu olarak gerekli olmayan eserler ile gazeteler tarafından verilmiş düşük baskı kaliteli ansiklopediler kütüphane koleksiyonunun esasını teşkil etmektedir.
7. Kütüphanelerin konumu ve kapladığı alanlar kesinlikle yeterli değildir. Kütüphane için ayrılmış bu alanlar, genellikle merkezi konumda olmayan kıyıda köşede kalmış odalar şeklindedir. Öte yandan, genelde, hiçbir albenisi olmayan kasvetli ve itici birer oda biçimindeki bu alanlar, herhangi bir amaçla bir odaya gereksinim duyulduğunda kütüphane olmaktan çıkarılabilmektedir.
8. Öğretmen ve okul yöneticileri kütüphanenin işlevleri ile eğitime katkısı konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip değildirler. Bu kabul edilemez durum, konuya duysız kalmalarına, yaptıkları çalışmalar içerisinde araştırmaya ve dolayısıyla okul kütüphanesine yer vermemelerine yol açmaktadır. Bu ise, kütüphaneleri kullanmayan bir neslin yetişmesine zemin hazırlamaktadır.

9. Öğrencilerinden herhangi bir konuda bir çalışmayı isterken bunu hangi kaynaklara başvurarak hazırlayabileceğini ve bu kaynakların kütüphanelerde bulunup bulunmadığını bilmek ve öğrencilere araştırma yapmayı, kütüphane kullanmayı ve kaynaklardan yararlanmayı öğretmek zorunda olan öğretmen genelde böyle bir kaygı taşımadığı ve bu kaygıyı taşımak zorunda hissettirecek bir eğitim sistemi olmadığı için kütüphane olgusuna da sahip çıkamamaktadır.
10. Okul kütüphaneleri son derece yetersiz olduğu içindir ki, halkın geneline hizmet vermekle yükümlü olan ve gelişmiş batı ülkelerinde “halk üniversitesi” olarak bilinen, bu bağlamda da yaygın eğitimin olmazsa olmaz kurumları olan halk kütüphaneleri öğrencilere -eğitim sistemine bağlı olarak, az sayıda olsalar da- yönelik olarak ve adeta okul kütüphaneleri gibi hizmet vermek durumunda kalmaktadırlar.
11. Günümüzde çağdaş bireyin temel özelliklerinden olan bilgi okuryazarlığının kazanılmasında ilk kurum okul kütüphaneleri olduğu halde, gerek bilgi okuryazarlığı gerekse yaşamboyu öğrenme becerilerinin kazanılması konusunda okul kütüphanelerinin bu anlamdaki rolü devlet tarafından fark edilememektedir.
12. Bu durum, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okul kütüphaneleriyle ilgili çalışmaların “şube müdürlüğü” düzeyinde örgütlenmiş olması, okul kütüphanelerinin sayı ve niteliği ile az sayıdaki okul kütüphanelerinde meslektan yetişmiş uzman kütüphanecilerin görevlendirilmeyişiyle kendisini açık ve net bir şekilde göstermektedir.
13. Okul kütüphanelerinin Milli Eğitim Sistemi içerisinde hak ettiği yeri alamamasının temelinde, belki de en önemli unsur, öğretmenin ders anlatıp, öğrencinin not aldığı, bu notları ve varsa derse ait kitabı ezberleyerek sınıf geçtiği bir öğretim modelinin uygulanıyor olması; başka bir söyleyişle, “öğrenmeyi öğrenme modeli”nin tercih edilmiyor olmasıdır.

6. ÖNERİLER:

Bu sonuçlar ışığında, okul kütüphanelerinin geliştirilmesi ve her yönüyle “yaşayan kütüphaneler” olarak eğitim ve öğretim sistemimi içerisindeki yerini alabilmesi noktasında önerilerimizi sıralamadan önce, konuya son derece önem verdiğinin açık işareti olarak Sayın Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu’nun 46. Kütüphane Haftası ile ilgili konuşmasının bazı bölümlerini aşağıya almakta yarar görüyoruz:

“Kendi iradesiyle davranabilen insanın özgür olduğunu söylüyorsak, gençlerimizin bu iradeyi ve kendi hayatına sahip çıkma cesaretini gösterebilmeleri için en değerli uğraklarından biri, erdemli insanın yuvası olduğuna inanılan kütüphaneler ve kitaplar olmalıdır.

.....
Okuma, kitap ve kütüphane algılarını gençlerimize en sağlıklı şekilde öğretmek Bakanlığımızın öncelikleri arasındadır.

Edebiyat zevki, okuma alışkanlığı, dili güzel kullanmak okul yıllarında edinilmektedir. Bu alışkanlığı kazandıramadığımız çocuklar, ilk başta en temel var oluş ve ifade imkanı olan dilden, dil bilincinden ve sevgisinden mahrum bırakılmaktadır. Bu dil bilinci ve sevgisini kazandıramadığımız genç nesiller kendilerini özgürleştirecek çok değerli bir fırsattan uzak kalmaktadır.

Kitaplarla bu dostluğu çocukluk yıllarında kuranlar, hayatları boyunca onları hiç terk etmeyecek ve her gün onlara yeni şeyler öğretecek bir yol arkadaşına kavuşmuş olurlar. 46. Kütüphane Haftası, bu yüzden eksikliği hala hissedilmekte olan bilinç ve farkındalık düzeyine etkisi olabilecek bir mesajın, başta öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler ve veliler olmak üzere tüm kamuoyuna duyurulması için önemli bir fırsattır.

◆ Erol Yılmaz

Bakanlığımız, Uluslararası Kütüphane Birlikleri Federasyonu (IFLA)/ UNESCO Okul Kütüphaneleri Manifestosu ışığında ülkemizdeki okul kütüphanelerinin geliştirilmesi için çalışmalarını sürdürmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, kitap okuma sevgisinin ilk nüvelerinin yeşerdiği okullarda kütüphane sayısının da artması, okul kütüphaneleri kapasitelerinin güçlendirilmesi için çalışmalarına aralıksız devam etmektedir.”

Milli Eğitim Sistemi'nin en üst düzey yöneticisi olan Sayın Bakan'ın bu son derece duyarlı ifadelerinden de destek olarak önerilerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Her şeyden önce eğitim-öğretim sistemi içerisinde okul kütüphanelerinin yerine ilişkin özellikle devlet ve tabii ki -öğrenci ve veli olarak- toplum nezdinde algı düzeyini ve biçimini değiştirmek gerekmektedir. İlk ve orta dereceli tüm okullarda, -doğal olarak kütüphanenin merkezi konumunda bulunacağı- tek kitap, öğretmen ve ezber odaklı eğitimden bilgi, araştırma ve dolayısıyla kütüphane odaklı eğitim modeline doğru bir dönüşüm gerçekleştirilmelidir. Bunun yapılamaması halinde, okul kütüphaneleri konusunda yapılacak tüm çalışmaların kişilere ve dönemlere bağlı geçici çalışmalar olarak kalacağı göz ardı edilmemelidir.
2. “IFLA/ UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi”nin en sonunda yer alan Bildirge'nin uygulanması konusundaki aşağıdaki öneri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hassasiyetle uygulanmalıdır (<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>):
“Hükümetler, eğitimden sorumlu bakanlıkları aracılığıyla bu bildirgenin ilkelerini uygulamak üzere kurallar, yöntemler ve planlar üreterek geliştirmelidir. Yapılması gerekenler arasında, kütüphanecilere ve öğretmenlere verilen eğitim ve sürekli eğitim programlarında “Okul Kütüphaneleri Bildirgesi”nin incelenmesi, yaygınlaşması ve dağıtılması da bulunmalıdır.”
3. Devlet tarafından davet edilmiş olan Dr. Lawrence S. Thompson'ın diğer önerileri önemle dikkate alınmalı ve özellikle bu doğrultuda aşağıdaki ifadeler 21. Yüzyılın lider ülkesi olacağı dillendirilen Türkiye'yi yönetenler tarafından dikkatle değerlendirilmelidir:
*“Okul kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri bahsinde devlet bütçesinden elde edebileceğiniz her kuruluşun önemini belirtmek isterim. **Zira demokrasi savaşta burada kazanılacaktır.** Şayet yeni nesli okuyucu bir nesil olarak yetiştirmeyecek olursanız, yani memleket davaları üzerinde kararlar verebilen bir nesil olarak yetiştirmeyecek olursanız demokrasiyi koruyamazsınız.”*
4. Okul kütüphanelerinin önemi, sorunlarının çokluğu ve çeşitliliği ile eğitimdeki önemli fonksiyonundan dolayı, bugünkü Şube Müdürlüğü düzeyindeki Okul Kütüphaneleri biriminin, en azından Daire Başkanlığı şeklinde yeniden yapılandırılması sağlanmalıdır.
5. Yaşayan bir okul kütüphanesinin belli şartları taşımasının zorunluluk olduğu ve bu şartların başında, mesleki eğitim görmüş personel olduğu inancıyla okul kütüphanelerinde üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinden mezun meslek elemanlarının uygun unvan ve kadro şartlarıyla istihdamı sağlanmalıdır.
6. Bu anlamda, “IFLA/ UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi”nin okul kütüphanelerinde görevlendirilecek personel ile ilgili ilkelerinde de belirtildiği üzere (<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>), istihdam edilecek personel, okuldaki herkesle birlikte çalışan, halk kütüphanesiyle birlikte diğer kütüphanelerle bağlantı kuran, okul kütüphanesinin planlamasından ve yönetiminden sorumlu olarak görevini en iyi şekilde yapan ve gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin değişik bilgi kaynaklarına erişim becerilerinin öğretilmesinde ve çalışmaların planlanmasında ehil olan mesleki uzmanlık niteliklerine sahip görevli bir meslekten kütüphaneci olmalıdır.
7. Devlet tarafından nasıl ki, mühendislerin yerine teknikerler, doktorların yerine hemşireler istihdam etmek düşünülüyorsa, üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi

bölümlerinden mezun olmuş kütüphaneciler yerine de -başka eğitim düzeyindeki kişiler bir yana- başka bir alanın uzmanı olan öğretmenler bile düşünmemelidir. Bu durum, sağlığa verilen öneme karşılık, eğitime verilen önemin de çok açık bir göstergesidir.

8. Ünlü eğitimci John Dewey’nin, “Türkiye Maarifi Hakkında Rapor” adlı eserinde dediği gibi, **“Her mektep faal bir kütüphane merkezi olmalı, her okul inşasından evvel, plan yapılırken kütüphane salonu düşünülmelidir.”**
9. Kurulacak tüm okul kütüphanelerinin uluslararası standartlar çerçevesinde yapılandırılmasına özen gösterilerek; bu kütüphanelerin özellikle bina ve koleksiyon olarak albenili bir şekilde tasarlanmasına çalışılmalıdır. Gerekli şartları taşımayan, “yapmış olmak için yapılmış” ve dolayısıyla amaca hizmet etmeyecek kütüphanelerin ülke bütçesine vereceği zarar mutlaka gözönünde bulundurulmalıdır.
10. Kütüphanelerde bulundurulacak koleksiyon, uzman bir kütüphaneci tarafından çağın gereklerine uygun bir şekilde teknolojik gelişmeler de gözönünde bulundurulularak oluşturulmalı; çocuklara okuma zevk ve alışkanlığını kazandıracak çeşitlilikte olmalı; okuldaki öğrenci sayısına göre yeterli miktarda edinilmeli ve sık sık ayıklanarak yenilenmelidir.
11. Bu anlamda, Cumhurbaşkanından öğrenci velilerine kadar, tüm ilgililer tarafından bütün bir hayat boyu okuma zevk ve alışkanlığının kazandırılacağı ilk yer olan okul kütüphanelerinin eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu unutulmamalıdır.
12. Kütüphane kullanım alanı, okuldaki mevcut öğrenci sayısı ve aynı anda kullanım durumu dikkate alınarak planlanmalıdır.
13. Oturma alanı, rafları, duvarları ve mobilyası öğrencilerin düzeyine göre ergonomik unsurlar çerçevesince tasarlanmalı; bu bağlamda mekândaki ısı ve ışık da mutlaka gözönünde bulundurulmalıdır. Kısacası, Thompson’ın ifadesiyle (1952b: 105) **“okul kütüphanesi, evimizin sakin bir köşesinde ışık vaziyeti müsait gayet rahat bir koltuk kadar okumağa elverişli ve sürükleyici, çekici olmalıdır.”**
14. Kütüphane mutlaka okulun her bölgesindeki öğrenci, öğretmen ve personelin kolayca ulaşabileceği, okulun her noktasına eşit uzaklıkta ve merkezi bir konumda bulunmalıdır.
15. Okul kütüphanecisi, kütüphane biriminin önemini en iyi şekilde algılamış bir okul yönetimi ve öğretmenler tarafından sürekli ve açık bir şekilde desteklenmelidir.
16. Öğretmenlerin üniversite öğrenimleri içerisinde mutlaka bilgi okuryazarlığı, yaşamboyu öğrenme, dolayısıyla kütüphane kullanımı ve kütüphanenin örgün ve yaygın eğitimdeki yeri konusunda bilgilenebilecekleri zorunlu dersler yer almalıdır. Çünkü öğretmenin benimsemediği ve dersleri kapsamında kullanımını teşvik etmediği bir durumda, her yönüyle mükemmel kütüphaneler kurulmuş olsa da öğrenciler tarafından kullanılmaları neredeyse imkânsızdır. Başka bir ifadeyle, öncelikle öğretmenlerin kütüphane algılarının olumlu noktaya yükselmesine yönelik olarak üniversite sisteminde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
17. Milli Eğitim Şuralarının bir bölümü mutlaka okul kütüphanesi konusuna ayrılmalı ve bu bağlamda kütüphanecilerle sürekli temasta bulunulmalıdır.
18. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından **“HER OKULA BİR KÜTÜPHANE”** sloganıyla okul kütüphaneleri yeni baştan büyük bir proje olarak ele alınmalı; bu bağlamda ilk ve bir ön proje olarak **“81 İLDE 81 OKUL KÜTÜPHANESİ”** projesi* hayata geçirilmelidir. Her yönüyle geliştirilmiş 81 ildeki 81 okul kütüphanesinde en liyakatli bölüm mezunu uzman kütüphaneciler “kütüphaneci” unvanı ve uygun şartlarda istihdam edilerek, elde edilen veriler doğrultusunda ülke genelindeki büyük projede ilerleme kaydedilmelidir. Bu bağlamda 81 ildeki 81 okul mutlaka çok yönlü değerlendirilmelerle ve özenle seçilmelidir.

* Sayın Milli Eğitim Bakanı tarafından kabul görmesi durumunda ayrıntılı olarak raporlandırılacaktır.

KAYNAKÇA:

- I. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı: Bildiriler.** (2004). (Yay. Haz.) Ayşe Yüksel, İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- “XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla Millî Eğitim Bakanlığı Makamına Verilen Okul Kütüphaneleri Hakkında Rapor”. (1978). **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 27 (2): 131-134.
- “1923’den 1973’e Kütüphaneciliğimizdeki gelişmeler ve kütüphanelerimizin eğitime olan katkıları (Yuvarlak Masa Toplantısı)”. (1973). **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 22 (1-2): 6-24.
- Aksakal, Ali. (1983). “Okul kütüphanelerimiz ve bir anketin düşündürdükleri”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 32 (3): 108-115.
- Arıkan, Selda. (2000). “Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji Vakfı Kütüphaneleri”, **Bilgi Dünyası**, 1 (2): 376-385.
- Baysal, Jale. (1989). “Okul kütüphaneleri Türkiye için ne yapabilirler?”, **Türkiye’de ve Almanya Federal Cumhuriyeti’nde gençlere yönelik kütüphane hizmetleri içinde** (79-91). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Cevizbaş, Sevim. (2003). “Türkiye’de özel okul kütüphanelerinin sorunları: Özel okul kütüphanelerine yönelik bir anket uygulaması”, **Türk Kütüphaneciliği**, 17 (4): 386-396.
- Çubukçu, Nimet. (Millî Eğitim Bakanı). (2010). “46. Kütüphane Haftası münasebetiyle yaptığı konuşma”. <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp?ID=7690> adresinden 05.04.2010 tarihinde erişilmiştir. (00:33).
- Dewey, John. [1924]. **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor (1924)**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Ersoy, Osman. (1966). **Kütüphaneciliğimizin sorunları**. Ankara: Anadolu Matbaası.
- (1994). “Eğitimde kütüphane”, **Türk Kütüphaneciliği**, 8 (2): 91-94.
- Göndem, Reşat ve Ruşen Alaylıoğlu. (1954). **Öğretimde okul kütüphanesi ve öğretmen kütüphaneci**. İstanbul: Maarif Vekaleti.
- Güngör, Nalan. (2001). “Dünyada ve Türkiye’de okul kütüphanelerindeki son gelişmeler”, **Kütüphanecilikte yeni gelişmeler, kavramlar, olgular...: 37. Kütüphane Haftası bildirimleri (26 Mart – 01 Nisan 2001)** içinde (252-258), (Yay. Haz.) Ali Can, M. Tayfun Gülle, Oya Gürdal ve Erol Yılmaz, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- “IFLA/ UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi”. (Çev.: İnci Önal) <http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf> adresinden 25.03.2010 tarihinde erişilmiştir. (23:15).
- “Kütüphaneciliğimiz ve X. ve XI. Millî Eğitim Şûraları”. (1982). **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 31 (3): 147-150.
- “Millî Eğitim Temel Kanunu”. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> adresinden 14.03.2010 tarihinde erişildi. (23:29).
- “Okul Kütüphaneleri (Yuvarlak Masa Toplantısı)”. (1975). **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 24 (1): 31-74.
- “Okul Kütüphaneleri Açıkoturumu”. (1982). **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 31 (2): 55-66.
- “Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği”. (2001). **Resmi Gazete**, Tarih: 22.8.2001; Sayı: 24501.
- Önal, H. İnci. (1992). **Bilgi Gereksinimlerinin Karşılanması ve Okul Kütüphaneleri**, (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- (1994). “Okul kütüphanelerinde bilgi ağı çalışmaları”, **Prof. Dr. İlhan Kum’a armağanı**, içinde (89-95), (Yay. Haz.) Doğan Atılğan ve Ayhan Kaygusuz, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

- (1997). “Okul Kütüphaneleri Bilgi Ağı Modeli”, **IFLA 1995’e Doğru Türk Kütüphaneciliği Sempozyumu ve I. Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Konferansı bildirimleri** içinde (88-102), Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- (1999). “Okul kütüphanelerinde hizmetiçi eğitimin değerlendirilmesi”, **Milli Kütüphane’ye armağan** içinde (231-239), Ankara: Kültür Bakanlığı.
- (2001). “Eğitimde bilgi ve belge kullanımı”, **21. Yüzyıla Girerken Enformasyon Olgusu Ulusal Sempozyum Bildirileri (19-20 Nisan 2001, Hatay)** içinde (173-178), (Yay. Haz.) Tülay Fenerci ve Oya Gürdal, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- (2005). “Okul kütüphanelerinde derme geliştirme: Politikalar ve dermelerin betimlenmesi”, **Bilgi Dünyası**, 6 (2): 193-218.
- Özkaya, Necdet. (1998). “Kültür politikası ve kütüphaneler: Okul kütüphaneleri ve Kütüphanecilik”, **Kültür politikaları ve ...: 34. Kütüphane Haftası bildirimleri** içinde 108-118, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Sert, Işıl İlknur. (2007). “Öğrenme deneyiminde hayatın ilklerinden biri: İletişimde ilk adımları atan çocuğa okul kütüphanesi desteği”, **I. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu: İletişim, 25-26 Mayıs 2006, İstanbul (Bildirimler)** içinde (134-150), (Yay. Haz.) Ayşe Üstün ve Ümit Konya, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- “Sonuç Bildirgesi: Bilgi Okuryazarlığından Yaşam Boyu Öğrenmeye”. (2009). **II. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı** (27 Haziran 2009, İstanbul), (Editörler) Serap Kurbanoglu ve Osman Torun, İstanbul.
- Soysal, Özer. (1964). “Amerika notları: Bir rapor ve düşündürdükleri”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 8 (3-4): 4-7.
- (1967). “Yeni eğitim anlayışında kütüphane”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 11 (4): 231-239.
- (1969a). **Çağdaş eğitim ve Türkiye’de okul kütüphanesi**. Ankara: Güven Matbaası.
- (1969b). **Türkiye’de okul kütüphanesi**. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- (1971). “Kütüphaneciliğimizin ana sorunları ve okul kütüphanesi”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 20 (3): 131-135.
- (1998). “Eğitimsel kavramlar ışığında okul kütüphanesi”, **Türk Kütüphaneciliği/Bilginin yazgısı** içinde (181-189), Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Thompson, Lawrence S.. (1952). **Türkiye’de Kütüphaneleri Geliştirme Programı/ A Program for Library Development in Turkey**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- (1952a). “Türkiye’de Kütüphaneleri Geliştirme Programı”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 1 (2): 85-100.
- (1952b). “Orta öğretim kütüphanesi”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 1 (2): 101-110.
- Torun, Osman. (2003). “Yeni bir mesleki oluşum: Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu [OKİG]”, **Türk Kütüphaneciliği**, 17 (1): 55-68.
- (2010). “Her Yönüyle Okul Kütüphaneleri (Panel), 30 Mart 2010”, **46. Kütüphane Haftası (29 Mart – Nisan 2010)**, Ankara: Alman Goethe Institute.
- Torun, Osman ve Serap Özyurt. (2004). “Okul Kütüphanecileri Çalışma Yaşamı Forumu: 10 Mayıs 2003 - Feyyize Mektepleri Vakfı (FMV) Özel Işık İlköğretim Okulu”, **Türk Kütüphaneciliği**, 18 (1): 62 -72.
- Turgut, Bekir. (1997). “Eğitim ve bilgi”, **33. Kütüphane Haftası bildirimleri (31 Mart – 6 Nisan 1997, Ankara)** içinde (37-42), (Yay. Haz.) Bülent Yılmaz, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- “Türk Kütüphaneciler Derneği’nin VIII. Milli Eğitim Şurası Başkanlığına sunduğu, okul kütüphanelerine ilişkin muhtıra”. (1970). **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 19 (4): 349-352.
- Üstün, Ayşe. (1983). “Eğitim - kütüphane ilişkileri”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 32 (3): 103-108.